

ב"ה

התקשרות

קונטרס שבועי לאנ"ש חסידי חב"ד לחיזוק ההתקשרות
לכ"ק אדמו"ר רבי מנחם מענדל בהרה"ק רלו"י מליובאוויטש
זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע

שיחות • אגרות • פניני חסידות לפה"ש • הלכות, מנהגים וטעמיהם • ניצוצות • זמנים

תתצה

ערב שבת קודש

יום הכיפורים

ט' בתשרי ה'תשע"ב

יוצא לאור עלידי

מכון ליובאוויטש שעליד

צעירי אגודת חב"ד באה"ק ת"ו - המרכז

מורה שיעור ללימוד היומי ברמב"ם

ט' בתשרי ה'תשע"ב – ט"ז בתשרי ה'תשע"ב

יום	יום בחודש	ג' פרקים ליום	פרק א' ליום	ספר-המצוות
ו'	ט' בתשרי	הלי מחוסרי כפרה פרק ג-ה.	הלי שכירות פרק ט.	מ"ע עד. עז.
ש"ק	י' בתשרי	הלי תמורה.. בפרקים אלו. פרק א-ג.	פרק י.	מל"ית קז. מ"ע פז.
א'	י"א בתשרי	פרק ד. לב טהור וגוי. ספר טהרה והוא ספר עשירי.. הלי טומאת מת.. בפרקים אלו. פרק א-ב.	פרק יא.	מל"ית קז. מ"ע קז.
ב'	י"ב בתשרי	פרק ג-ה.	פרק יב.	מ"ע קז.
ג'	י"ג בתשרי	פרק ו-ח.	פרק יג.	מ"ע קז.
ד'	י"ד בתשרי	פרק ט-יא.	הלי שאלה ופקדון.. בפרקים אלו. פרק א.	מ"ע קז.
ה'	ט"ו בתשרי	פרק יב-יד.	פרק יב.	מ"ע קז.
ו'	ט"ז בתשרי	פרק טו-יז.	פרק יג.	מ"ע קז.

זמני השבוע *

תאריך	עלות השחר*		זמן ציצית ותפילין	זמן זריחה החמה	זמן ק"ש	חצות היום והלילה	מנחה גדולה	שקיעת החמה***	צאת הכוכבים
	120 ד' לפני הזריחה	72 ד' לפני הזריחה							
ו', ט' בתשרי	3:39	4:26	4:48	5:45	8:31	11:29	11:59	5:18.8	5:43
ש"ק, י' בתשרי	3:40	4:27	4:48	5:46	8:32	11:28	11:58	5:17.6	5:42
א', י"א בתשרי	3:41	4:28	4:49	5:46	8:32	11:28	11:58	5:16.3	5:40
ב', י"ב בתשרי	3:41	4:28	4:50	5:47	8:32	11:28	11:58	5:15.1	5:39
ג', י"ג בתשרי	3:42	4:29	4:50	5:48	8:32	11:27	11:57	5:13.9	5:38
ד', י"ד בתשרי	3:43	4:30	4:51	5:49	8:33	11:27	11:57	5:12.6	5:37
ה', ט"ו בתשרי	3:44	4:30	4:52	5:49	8:33	11:27	11:57	5:11.4	5:36
ו', ט"ז בתשרי	3:44	4:31	4:52	5:50	8:33	11:27	11:57	5:10.3	5:35

* הזמנים מתייחסים לאזור המרכז. באזור ההרים והעמקים יש שינויים שעשויים להגיע למספר דקות.
 ** לגבי זמן עלות השחר הנהוג בחב"ד קיימות שלוש דעות. הבאנו את הזמנים לפי הדעה המוקדמת ביותר והמאוחרת ביותר, וראוי להחמיר לפי העניין.
 *** זמני השקיעה כאן הם לפי השקיעה הנראית. אולם אדה"ז בסידורו ('סדר הכנסת שבת') מכיר בשקיעה האמיתית, המאוחרת ממנה "בכמו ארבע מינוטין" (לשון אדה"ז שם. שיעור התלוי במיקום ובעונות השנה).

זמני הדלקת הנרות וצאת השבת

פרשת	ירושלים		תל-אביב		חיפה		באר-שבע	
	הדח"נ	צה"ש	הדח"נ	צה"ש	הדח"נ	צה"ש	הדח"נ	צה"ש
יום הכיפורים	4:41	5:53	4:56	5:54	4:47	5:53	4:59	5:55
חג הסוכות	4:35	5:47	4:50	5:48	4:41	5:47	4:53	5:49
שבת חוהמ"ס	4:33	5:44	4:48	5:46	4:38	5:45	4:51	5:47

עורך ראשי: מנחם מענדל ברוד • עורך: נחמיה קפלון • הגהה: יוסף-יצחק אולידורט
 מו"ל: מכון ליובאוויטש שעלי"ד צעירי-אגודת-חב"ד באה"ק ת"ו – המרכז
 יו"ר: הרב יוסף-יצחק הכהן אהרונוב

כתובת: ת"ד 14 כפר-חב"ד 60840, טל' 03-9607588, פקס: 03-9606169
 ISSN 0793-7474 אינטרנט: www.chabad.org.il דואר אלקטרוני: chabad@chabad.org.il

רגש הריחוק מעורר שמחה נעלית ואמיתית

מה עניין הזכרת עוונות בעת שמחה נעלית כשמחת בית השואבה?
 • הצימאון מצד הריחוק גדול יותר מהרצון להתקרב • בשלושת האופנים: חסידים ואנשי מעשה, בעלי תשובה, ואלו ואלו אומרים, באה לביטוי המרוצה והצימאון של עבודת התשובה • רק על-ידי עבודה זו כראוי תיתכן שמחה אמיתית, ושמחה פורצת גדר • משיחת כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו

ואם כן, מה מקום להזכיר בשמחת בית השואבה עניינים הקשורים עם עבירות, - "אשרי ילדותנו שלא ביישה את זקנותנו", "שלא עברנו עבירה בילדותנו לבייש את זקנותנו"¹, שלילת העבירות; ועל אחת כמה וכמה "אשרי זקנותנו שכפרה את ילדותנו", היינו, שהיה אצלם עניין של עבירות, אלא שעשו תשובה ונתכפר להם; ועל דרך זה "אשרי מי שלא חטא ומי שחטא כו", הזכרת עניין החטא -

לכאורה מתאים יותר שיהיו השירות והתשבחות בנוסח חיובי של עשה טוב, ולדוגמא: אשרי ילדותנו שהיתה מלאה מעשים טובים כמו זקנותנו. ועל דרך זה בנוגע לבעלי תשובה - אשרי זקנותנו שעשינו בה ריבוי מעשים טובים שיש בהם כדי להשלים גם את ילדותנו.

ועל דרך זה אלו ואלו אומרים אשרי מי שיש בידו מעשים טובים, ומי שאין בידו ישוב כו' - כיון שגם העדר מעשים טובים נחשב לעבירה,

א. מסופר בגמרא¹ ש"דברי שירות ותשבחות" שהיו "אומרים לפניהם" בשמחת בית השואבה, היו קשורים עם עניין התשובה: "יש מהן אומרים אשרי ילדותנו שלא ביישה את זקנותנו, אלו חסידים (כפירוש רש"י: כל חסיד הוי חסיד מעיקרו) ואנשי מעשה. ויש מהן אומרים אשרי זקנותנו שכפרה את ילדותנו, אלו בעלי תשובה. אלו ואלו אומרים אשרי מי שלא חטא, ומי שחטא ישוב וימחול לו" - ולכאורה אינו מובין?²

שמחת בית השואבה באה לאחרי שזה-עתה היה יום הכיפורים שבו נתכפרו כל העוונות של השנה שעברה, "ומיום הכיפורים עד החג, כל ישראל עסוקים במצוות, זה עוסק בסוכתו וזה בלולבו"³, ורק אז מתחיל "יום הראשון"⁴, "ראשון לחשבון עונות"⁵, וכידוע פירוש הרה"צ ר' לוי יצחק מבארדיטשוב בעניין זה⁶.

(1) סוכה נג, א (ובפרש"י).

(2) ראה גם שיחת יום שמח"ת תשט"ז ס"ב ואילך (תו"מ חט"ו ע' 128 ואילך). וש"נ.

(3) ויק"ר פ"ל, ז.

(4) אמור כג, מ.

(5) תנחומא אמור כב. ויק"ר שם.

(6) קדושת לוי פ' האזינו. הובא בשיחת ליל א' דחה"ס תרצ"ז

ס"ג (סה"ש תרצ"ז ע' 161). וראה גם תו"מ חכ"ד ע' 45 ואילך.

התשובה לכפר על החיסרון שהיה בלימוד התורה או בקיום המצוות, שעל-ידיה נעשה "מרוצה" . כקודם החטא", ועד ש"זדונות נעשו לו כזכיות"¹², היינו, שגם אם עבר על תורה ומצות, יש בכוח התשובה למלא את כל החסרונות וכל הגירעונות.

היכן באה לידי ביטוי תנועת התשובה? - לא כל כך במרוצה אל הטוב, כמו במרוצת הבריחה מהדבר הבלתי-רצוי, וכפי שרואים בטבע בני-אדם, שכל שתהיה המרוצה לדבר שמתענג בו, תהיה בתוקף גדול יותר הבריחה מעניין שמהווה סכנה עבורו. ודוגמתו בעבודה הרוחנית של האדם - שהרגש המרירות, "רע ומר עזבך את הוי' אלקיך"¹³, נוגע בעומק הנפש יותר מאשר ההתבוננות בטוב שבתורה ומצות.

ולמעשה, שהמדובר אודות הרגש "רע ומר עזבך את הוי' אלקיך" - הנה "לאו ברשיעי עסקינן" שאצלם צריכה להיות הבריחה מעניין שהוא היפך התורה והמצוה דווקא, אלא המדובר הוא אודות ה"בריחה" מה"בירא עמיקתא"¹⁴ שבו נמצאת הנשמה בהיותה מלוכשת בגוף, שעניין זה בלבד מספיק בשביל שתהיה המרוצה היותר גדולה והיותר חזקה.

ובפרט על-פי מה שכתב רבינו בתניא¹⁵ ש"גם שיהיה צדיק גמור עובד ה' ביראה ואהבה רבה בתענוגים לא יגיע למעלות דביקותו בה' בדחילו ורחימו בטרם ירידתו לעולם הזה כו", כי, למרות גודל מעלתו הרי הוא "יש", וכיון שהוא "יש", הרי אינו אלקות, כך, שאינו בדרגת הנשמה למעלה בהיותה "חצובה מתחת כסא הכבוד"¹⁶, ולמעלה מזה, ועד שהיא "חלק אלקה ממעל ממש"¹⁷.

ואם כן, כאשר מתבונן בתנועה של שלילת האלקות, או על כל פנים שהיחס לאלקות אינו כמו שהיה קודם ירידתו למטה - הרי זה מעורר את פנימיות הנפש יותר מאשר רגש התשוקה לדבר הטוב.

וזהו גם מה שכתוב בתניא¹⁸ כביאור מעלת בעלי-תשובה ש"זדונות נעשו לו כזכיות" - "הואיל ועל-ידי זה בא לאהבה רבה זו", "אהבה רבה וחשיקה

- וכידוע פירוש הבעל שם טוב⁹ על הפסוק⁸ "וסרתם ועבדתם אלהים אחרים", ש"כאשר האדם מפריד את עצמו מהשם יתברך ("וסרתם", "תיכף כשסרתם מאת ה'"), מיד הוא עובר עבודה זרה, ולא יש דבר ממוצע",

וכמדובר פעם בארוכה⁹, שכל המציאות של סוג ה"ממוצע", שייך רק קודם שיהודי נגש לעבודתו בעולם, והיינו, שהעולם מצד עצמו יש בו ג' סוגים: (א) סוג הקדושה והמצוה, (ב) סוג הלעומת-זה, דהיינו, כל דבר אסור וטמא שאינו שייך ליהודי, (ג) ובאמצע ישנו סוג הרשות, שבזה היא בחירת האדם ועבודתו לפעול בעולם שיהיה כפי שצריך להיות; אבל כאשר יהודי נגש לעניין שבעולם - אזי מתבטל הסוג השלישי, ונשארת רק ברירה אחת מן השנים: דבר שצריך לעשותו - עניין של מצוה, שבזה נכלל גם הציווי "בכל דרכיך דעהו"¹⁰; או דבר שאסור לעשותו - לא מבעי בעניין השייך לג' קליפות הטמאות לגמרי, אלא אפילו בעניין השייך לקליפת נוגה, עניין של "מותרות", ובכל אופן, אין זה שייך אליו. והיינו, שבהנהגתו של יהודי יש רק שתי אפשרויות: "לב חכם לימינו" או "לב כסיל לשמאלו"¹¹, ואין סוג שלישי -

וכיון שכן, הרי גם אם רוצים להזכיר עניין התשובה, הנה במקום לומר זאת בסגנון שלילי, "אשרי מי שלא חטא וכו'", יכולים לומר זאת בסגנון חיובי, אשרי מי שיש בידו מעשים טובים, כולל גם עניין התשובה על העדר המעשים טובים.

ובפרט שאמירת שירות ותשבחות אלו היא ב"זמן שמחתנו" דווקא, וב"זמן שמחתנו" גופא - בעת השמחה הנוספת והיותר גדולה שהיא שמחת בית השואבה.

ב. והביאור כזה - שהיא הנותנת - שגודל השמחה של שמחת בית השואבה היא מצד גודל מעלת התשובה:

עניין התשובה הוא - "לפני הוי' תטהרו", שזוהי דרגא שלמעלה מתורה ומצוות סתם, שלכן, בכוח

(7) צוואת הריב"ש סע"ו. וראה גם ת"מ ח"ח ע' 291.

(8) עקב יא, טז.

(9) ראה גם לעיל ע' 16. וש"נ.

(10) משלי ג, ו. וראה רמב"ם הל' דעות ספ"ג.

(11) קהלת י"ד, ב.

(12) יומא פו, ב.

(13) ירמ' ב, יט.

(14) ע"פ לשון חז"ל - חגיגה ה, ב.

(15) פל"ז (מח, סע"א). וראה גם פל"ה (מד, סע"א).

(16) ראה זח"ג כט, רע"ב. ובהנסמן בנצו"ז לזח"א קיג, א.

(17) תניא רפ"ב.

(18) פ"ז.

לך גו' כמה לך", שזוהי מעלת עבודת בעלי התשובה.

ובזה ישנם ג' אופנים:

חסידים ואנשי מעשה אומרים "אשרי ילדותנו שלא ביישה את זקנותנו" - שיודעים שיכולה להיות מציאות של ילדות שמביישת את הזקנה (ואכן על זה התייגעו בעבודתם להינצל מזה, ולכן נמצאים הם במעמד ומצב של "חסיד מעיקרו"), ומצד זה נעשית עבודתם באופן של מרוצה, כמו "במדבר יהודה".

. . וצמאה נפשו לה' כארץ עיפה וציה, להיות כי עד הנה היתה נפשו בארץ ציה כו".

וכידוע פתגם רבינו הזקן בשם הבעל שם טוב¹⁹ על הפסוק²⁰ "כן בקודש חזיתך" - "הלואי בקודש חזיתך", באותו אופן ש"צמאה לך נפשי כמה לך בשרי" בהיותו "בארץ ציה ועיף"²¹, "במדבר יהודה"²², אף שהיה אנוס, כיון ש"גרשוני היום מהסתפח בנחלת ה'"²³.

ולמעשה, שכן הוא גם בנוגע לכללות עניין ירדת הנשמה למטה - דכיון ש"על כרחך אתה חי"²⁴, הרי

כיון ש"על כרחך אתה חי", הרי זה בבחינת "גרשוני היום מהסתפח בנחלת ה'"!... ואף-על-פי-כן נרגש אצלו ש"רע ומר עזבך את הוי' אלקיך"

בעלי תשובה אומרים "אשרי זקנותנו שכפרה את ילדותנו" - שאפילו מי שחטא ופגם ועבר את הדרך, אזי ישנה העצה ב"אשרי זקנותנו", "זקן זה שקנה חכמה"²⁵, היינו, שנעשה חכם בחכמת התורה, ו"איזהו חכם הרואה את הנולד"²⁶ - ש"נופת תיטופנה שפתי זרה גו' (ואחריתה מרה כלענה"²⁷, ולכן נעשית העבודה של זקנותנו באופן של מרוצה כו', "להיות כי עד הנה היתה נפשו בארץ ציה כו'", ועל-ידי זה מכפרת זקנותנו על ילדותנו.

ו"אלו ואלו אומרים, אשרי מי שלא חטא", היינו, שמתבונן שגם הוא נמצא בגדר שייכות לעניין של חטא, אלא שפעל על עצמו להיות במעמד ומצב ש"לא חטא"; ועוד זאת: "ומי שחטא ישוב וימחול לו", היינו, שאפילו אם עד עתה לא עשה תשובה, הנה בשעתא חדא וברגעא חדא²⁸ "ישוב וימחול לו", ועד שלאחרי כן יכול לשמוח בשמחת בית השואבה ביחד עם ה"חסידים ואנשי מעשה", בלי שום הברל.

זה בבחינת "גרשוני היום מהסתפח בנחלת ה'"!... ואף-על-פי-כן נרגש אצלו ש"רע ומר עזבך את הוי' אלקיך" - כי, מהי התועלת ככל הביאורים! הרי בינתיים נמצא הוא במעמד ומצב שעובד את ה' בהיותו "יש", ולא כפי שהיתה הנשמה קודם ירדתה למטה!...

ג. ומזה מובן גם בנוגע ל"שמחת בית השואבה" שבאה מיד ב"ראשון לחשבון עוונות":

כדי שהתשובה של יום הכיפורים, "לפני הוי' תטהרו", תומשך בעבודה במשך כל השנה כולה, שתהיה העבודה מצד יחידה שבנפש, שהיא למעלה משינויים, שלכן גם העבודה היא אמיתית - הרי זה יכול להיות רק על-ידי ההתבוננות בלעומת זה, ש"רע ומר עזבך את הוי' אלקיך", שעל-ידי זה נעשית כללות עבודתו באופן של מרוצה, "צמאה

(19) ראה כתר שם טוב (הוצאת תשנ"ט) בהוספות סס"ד. וש"נ.

(20) תהלים סג, ג.

(21) שם, ב.

(22) שם, א.

(23) שמואל"א כו, יט.

(24) אבות ספ"ד.

(25) קידושין לב, ב.

(26) תמיד לב, א.

(27) משלי ה, ג-ד.

(28) זח"א קכט, סע"א.

עולם מלשון העולם³² (והסתר), שבגלוי נראה הטבע, ואילו בנוגע לאלקות, צריך לחפש ולהתבונן כו' עד שיפעל בעצמו - נעשים אצלו כל עניני העולם באופן של שמחה, היינו, שעובד בהם עבודת ה' "בשמחה ובטוב לבב"³³, כיון שעל-ידי עבודתו בהם פועל להיות דירה לו יתברך בתחתונים, ב"עולם הזה הגשמי והחומרי . . . התחתון במדרגה שאין תחתון למטה ממנו" (כלשון רבינו³⁴), ואף-על-פי-כן, הנה בו דווקא מתקיים היעור³⁵ "ונגלה כבוד הוי' וראו כל בשר יחדיו כי פי הוי' דיבר".

ועניין זה נעשה על-ידי כללות העבודה בזה במשך זמן הגלות, עד שפועלים "לתקן עולם במלכות שד"י"³⁶, ואז נעשה כל העולם במעמד ומצב ש"נגלה כבוד הוי' וראו כל בשר" - "בשר" כפשוטו של כל אחד ואחד, ועד לבשר של חיות ובהמות (כמו שכתוב בחסידות³⁷), שגם הוא יראה - "כי פי הוי' דיבר".
[כ"ק אדמו"ר ציוה לנגן הניגון "צמאה לך נפשי", ואחר כך ציוה לנגן "צמאה לך" השני - "עך טי דורין כו"].

(משיחת אור ליום ג' חול המועד סוכות, ה'תשכ"א.
תורת מנחם כרך כט, עמ' 70-75 - בלתי מוגה)

ד. ועל זה אמרו "מי שלא ראה שמחת בית השואבה לא ראה שמחה מימיו", היינו, שנוסף על שמחת בית השואבה כשלעצמה, ישנה גם פעולתה לשלול את המצב ש"לא ראה שמחה מימיו" - שיהיה רואה שמחה בכל ימיו:

לכאורה אינו מובן: כיצד יכולה להיות שמחה בעולם הזה - כיון שהוא מוגבל, והרשעים גוברים בו וכו' (כפי שמביא רבינו הזקן בתניא²⁹ בשם העיץ-חיים³⁰) - הרי זה היפך השמחה לגמרי?! והמענה על זה³¹:

לולי שמחת בית השואבה - אכן "לא ראה שמחה מימיו". לא יכול להיות עניין של שמחה בעולם, בה בשעה שכל מציאות העולם היא היפך השמחה; אבל על-ידי שמחת בית השואבה - שזוהי השמחה בכל ג' האופנים: "אשרי ילדותנו שלא ביישה את זקנותנו", "אשרי זקנותנו שכפרה על ילדותנו", "אשרי מי שלא חטא ומי שחטא ישוב וימחול לו" (כנ"ל בארוכה) - נעשית שמחה גדולה ביותר שפורצת את כל הגדרים, עד שממשיכה ופועלת את האפשרות לראיית שמחה בכל העניינים שבעולם, בכל ימיו, והיינו, שמבלי הבט על כך שהם עניני העולם,

(32) ראה לקו"ת שלח לז, ד. ובכ"מ.

(33) תבוא כח, מזו. וראה רמב"ם הל' לולב בסופן.

(34) תניא רפ"ז.

(35) ישעי' מ, ה.

(36) נוסח התפלה - "ועל כן נקוה".

(37) ראה תו"מ חכ"ו ע' 26. וש"נ.

(29) פ"ז. פכ"ד.

(30) שמ"ב ספ"ד.

(31) ראה גם שיחת שמחת ביה"ש תשי"ט ס"ד (תו"מ חכ"ד ע' 70). וש"נ.

מינוי ל'התקשרות'

אפשר לקבל את גיליון 'התקשרות'

ישירות הביתה באמצעות הדואר

מינוי לשנה: 177 ש"ח (ב-4 תשלומים)

מינוי לחצי שנה: 88 ש"ח (ב-2 תשלומים)

את השם, הכתובת והתשלום יש להעביר לפי הכתובת:

'התקשרות', מחלקת המנויים, ת"ד 14 כפר-חב"ד 60840.

כמו-כן אפשר להירשם בטלפון ולשלם בכרטיס אשראי, בטל' 072-2770130

עושין תשובה ומיד נגאלין

על-ידי תשובה מגיעים לגאולה שבאין ערוך

ענייני התורה ומצוותיה מצד עצמם - הרי אף שכתורה נאמר "ארוכה מארץ מדה ורחבה מני ים", וכן במצוות נאמר "רחבה מצוותך מאוד" - מכל מקום, כפי שניתנו למטה הרי הם במדידה והגבלה, וכמו שכתב רבינו בתניא בכמה מקומות שענייני התורה ומצוות ניתנו באופן של מדידה והגבלה, ועד שנקרא גם בשם "צמצום", וכמאמר רז"ל "צמצם שכינתו בין בדי הארון", היינו, שהתחלת נתינת התורה (עניין הארון) הוא באופן שנקרא בשם "צמצום".

אמנם ישנו עניין מיוחד שפועל בעל תשובה - יציאה ממדידות והגבלות:

עבודתו של בעל תשובה היא באופן שפורש מכל העניינים שלפני זה ומשנה את עצמו שלא בערך כלל, שהרי לפני זה היתה הנהגתו היפך רצון הבורא, ועתה מעמיד עצמו במעמד ומצב של קיום רצון הבורא, וזהו ריחוק שלא בערך, מהיפך הקדושה לקדושה. כך, שאין זה בגדרים של מטה ומעלה, קצר ורחב כו', להיותם עניינים הפכיים שלא בערך: תכלית הנפילה למטה ותכלית העילוי.

ומטעם זה גדלה מעלתו של בעל תשובה, כפי שמאריך הרמב"ם בהלכות תשובה ש"אהוב ונחמד הוא וכו'" - כיון שצריך לפרוש מכל העניינים הקודמים ולשנות את עצמו לגמרי.

ועל זה "בכה רבי ואמר יש קונה עולמו בשעה אחת":

כיון שעבודתו של בעל תשובה היא באופן של אין ערוך - מגיע לו בשכרו שיוציאו אותו ממדידה והגבלה, שהרי מדתו של הקב"ה היא מדה כנגד מדה.

ולכן "קונה עולמו בשעה אחת" - שבשעה אחת יכול לקנות את כל העניינים, אשר, מצד הסדר הרגיל בעבודת האדם על-פי תורה באופן של מדידה והגבלה (אמנם מדידה והגבלה של קדושה, אבל בכל זאת מדידה והגבלה), באים אליהם רק על-ידי הליכה מדרגא לדרגא, ממקום למקום ומזמן לזמן, במשך כמה וכמה שנים.

וזהו גם מה שכתב הרמב"ם בנוגע לגאולה העתידה - "הבטיחה תורה שסוף ישראל לעשות תשובה . . ומיד הן נגאלין":

אילו היתה הגאולה באה על-ידי עבודה שהיא באופן של הליכה מדרגא לדרגא, "מחיל אל חיל", אזי היתה גם הגאולה באופן כזה, מדרגא לדרגא;

אבל, כיון שהגאולה באה על-ידי זה שישראל עושין תשובה ושהרי הפלוגתא בין ר' אליעזר ור' יהושע היא רק בנוגע לדרך שעל-ידי תהיה התשובה, אבל לכולי עלמא תבוא הגאולה על-ידי התשובה, שעצם ענינה הוא מן הקצה אל הקצה -

לכן תהיה גם הגאולה באופן כזה - ש"מיד הן נגאלין": מחושך כפול ומכופל של גלות באופן של ירידה מדרגא לדרגא, ש"בכל יום ויום מרובה כו' משל חבירו", לגאולה שהיא בעילוי שלא בערך לגבי כל הגאולות שהיו עד עתה, להיותה גאולה שאין אחריה גלות, שלכן יאמרו "שיר חדש", לשון זכר.

(תורת מנחם תש"כ כרך כו, עמ' 40-42)

תשרי בליובאוויטש

זכותם הגדולה של המתאספים בד' אמותיו של נשיא דורנו, מתפללים ולומדים יחד ומשתטחים על הציון • אין לשכוח שפרנסה בגשמיות תלויה במה שנקבע למעלה ובימים הנוראים - כתב הרבי לחסיד • להיות קרוב או במקום השליחות - היכן הנחת-רוח לקב"ה גדולה יותר?! • לקראת הימים הנוראים תשל"ד יזם הרבי כינוסי ילדים דחופים ולא שגרתיים, בתוספות פסוקים ופתגם הבעל-שם-טוב

תשע"א עמ' 8) זכינו לחשיפת מכתב שהרכי כתב לאחד החסידים, לאחר שהלה לא הופיע בחודש תשרי בבית חיינו:

ב"ה, יב' מ[ר] ח[שון] תשט"ו
הרה"ח אי"א נו"נ כו' מוה"ר.. שי
שלום וברכה!

לפלא גדול שלא נשמע ממנו דבר ולפלא עוד יותר גדול שבכל חודש תשרי לא ראו אותו פה, ו[ש]עד כמה שלא יהי[ה] מושקע בענין של פרנסה צריך לדעת ולא לשכוח שפרנסה נקבע בזמני ר[אש]ה[שנה] ויו[ם] הכפ[ור]ים [למעלה, ופרנסת איש יהודי בגשמיית תלוי בפרנסה ברוחנית. וכאשר באים בין חסידים פרישט מען זיך אָפּ [=מתרעננים בחיות].

בברכה, בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א, מזכיר ב'תשורה' הנ"ל נחשף גם מענה בכתב-יד קודש של הרבי לאחד התלמידים. במכתבו כתב התלמיד שבימי ראש השנה ויום הכיפורים יישאר בישיבה, ובחגי הסוכות ושמחת-תורה ישהה בבית הוריו. הרבי ענה:

כיון שכבר נתדבר ע[ל] ד[בר] ר[אש]ה[שנה] יעשה כן ואולי יפעול שיהי[ה] כאן ג[ם] כ[ן] שמח[ת] ת[ורה] כיון שימים הראשונים דסוכות יהי[ה] בבית הוריו.

לבוא לשאוב חיוניות

מן המפורסמות התבטאותו של כ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע (ספר השיחות - תורת שלום עמ' 188): "כיצד זה שיהודי אינו בליובאוויטש בראש-השנה, אלא היכן ימצא?!"

וכך מצינו שהרבי נשיא-דורנו (אגרות קודש כרך כד, עמ' שפה), מעלה על נס ומבטא את גודל חשיבות בואם של חסידים - "לבקר כאן למשך חודש תשרי הבא עלינו לטובה, להשתטח על ציון כ"ק מו"ח אדמו"ר, ולהתפלל כולנו בצוותא חדא בבית הכנסת של כ"ק מו"ח אדמו"ר, ללמוד בבית מדרשו נגלה וחסידות וכו'".

התבטאות דומה אמר הרבי ביום ב' דראש השנה תשמ"ב (התוועדות תשמ"ב כרך א' עמ' 8):

ישנם אלו שבאים לקראת ראש-השנה לד' אמותיו של נשיא דורנו, ובפרט שבמקום זה שהה כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו ועסק בתורה, עבודה וגמ"ח במושך עשר שנים בחיים חיותו בעלמא דין... ולכן כאשר, מתאספים כולם יחד במקום זה, ומתפללים ולומדים דברי תורה וכו' - הרי זה חלק מכללות מעשינו ועבודתינו הפועלים את הגאולה האמיתית והשלימה.

לאחרונה ממש (תשורה סימפסון אדר"ח אלול

יפה שעה אחת – בשליחות!

פעולותיו בהפצת המעיינות חוצה, וקל-להבין וגם פשוט,

והאומנם על שינוי זה שהוא יפה יותר, יש לומר שחס-שלום מצטערים.

ובמה שכותב אודות ריחוק המקום כו', הנה בימינו אלה לא נפלאה היא ולא רחוקה היא, אלא שהאלקים עשה הכל יפה בעתו.

הנחות לרגל ההכתרה..

בט' תשרי (ערב יום הכיפורים!) תשי"ט (אגרות-קודש כרך ח"י עמ' יג"ד) כותב הרבי לרבי לוי ביליצקי מברוקליין:

הרה"ג וו"ח א"א נו"נ רב פעלים ובעל מדות מו"ה לוי שי' שלום וברכה!

נעם לי לקבל מכתבו, ותוכנו על-דבר ביקור תלמידי ישיבתנו הק' בבית ההבראה בשני ימים של ראש השנה, להוציא הנמצאים שם ידי חובתם במצות תקיעת שופר.

וכיון שאמרו חז"ל, שאחד מעניני תקיעת שופר, הוא הכתרת מלך-מלכי-המלכים הקב"ה בעולמנו זה הגשמי והחומרי וכל עניניו, הרי השם יתברך הוא עצם הטוב ומקור הטוב, ומלכותא דרקיע כעין מלכותא דארעא, שביום הכתרה הנחה עשה למדינות,

תומשך הנחה זו בעניני הטבת בריאות הגוף והטבת בריאות הנשמה, של כל הנמצאים בבית ההבראה בו מכהן בקדש, בתוך כלל ישראל בטוב הנראה והנגלה,

ותמיד כל הימים יבשר כבוד-תורתו בשורות טובות בהנוגע לנכדיו שיחיו אודותם מזכיר במכתבו זה, וכן בהנוגע לכל אנשי המוסד ועניניהם. בכבוד ובברכת חתימה וגמר חתימה טובה.

כינוסי ילדים בהוראה מיוחדת

כתב הרבי במכתבו הכללי מ"בתר שכתא דח"י אלול, שנת השבע, ה'תשל"ג" (אגרות קודש כרך כח עמ' שכד"ו), שהופנה ל"עסקני החינוך הכשר אשר בכל אתר ואתר":

בקשתי רבה והצעת.. שבאחד מימי הסליחות..

מאידך, כאשר מדובר היה בעזיבת ד' אמותיו של הרבי לטובת שליחות, הגדיל הרבי מאוד שבחם של הנוסעים.

כך, למשל, התייחס הרבי ביום ראש-השנה תשמ"ב (התוועדות תשמ"ב שם) לאלה שעזבו במסירות נפש את ד' אמות בית-חינו ונסעו לשהות בראש השנה במקומות שונים כדי לבצע שליחות עם יהודים הזקוקים להם:

...הפעולה של אלה שנסעו - מתוך מסירות נפש

- למקומות אחרים, כדי לארגן שם את תפילות ראש-השנה, קריאת התורה ותקיעת-שופר, וכללות ההתעוררות של ראש השנה, כולל גם לימוד עניני פנימיות התורה דראש-השנה כו'... שנוסף אצלם ענין המסירות-נפש עבור "ואהבת לרעך כמוך", ובפרט כאשר מדובר אודות פעולה עם יהודים שיתכן שמעמדם ומצבם (במובן מסויים) הוא באופן ד"האובדים בארץ אשור והנדחים בארץ מצרים".. ולכן נוסעים למקום אחר - כדי לשהות שם בראש השנה כו'.

באותה הזדמנות מסר הרבי חלה שלמה מההתוועדות ל'ועד המסדר', כדי שיחלקו ממנה לכל אחד ואחד מאלו שנסעו לאותם מקומות. וזאת כדי לקשר את פעולתם עם ההתוועדות.

בד' תשרי תשי"ט (אגרות קודש כרך ח"י עמ' ח"ט) משגר הרבי איגרת לבחור, שככל הנראה שהה בריחוק מקום בשליחות הרבי. הלה התאונן "על-דבר צערו כשנזכר איפה היה בשעת כתיבת המכתב לפני שלוש שנים, ואיפה נמצא עכשיו".

ככל הנראה שהה אז ב-770, ועתה הוא שוהה בניכר, במקום השליחות. וכך כותב לו הרבי:

ויעיין בהמבואר בדברי-אלוקים-חיים במשנה יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים, ומהם בהמשך וככה הגדול,

ונקודה התיכונה, שתשובה ומעשים טובים, אלו הם הענינים הגורמים נחת רוח להשם-יתברך, וחיי עולם-הבא הם הגורמים נחת-רוח להאדם, שמוזה מובן, גודל הריחוק וגודל דיפה זה, ומענין זה הרי זה גם כן בהנוגע למצבו לפני שלוש שנים שאז היה העיקר נחת-רוח לאדם, ומצבו עתה שבו הוא העיקר נחת רוח להשם-יתברך על-ידי

תורה" ו"אשען פארקווי" לפי בקשת כ"ק אדמו"ר שליט"א במכתב למחנכים מ[מוצאי] ח"י אלול.
"הרה"ח ר' דובער חן אמר עם הילדים את הפסוקים והקטע שביקש אד"ש שיאמרו עם הילדים: (1) תורה ציווה... יעקב. (2) שמע ישראל... אחד. (3) ברוך שם... ועד. (4) אבינו מלכנו... למען שמך הגדול והושיענו. (5) אמר הבעל שם טוב: כל יהודי מגיע לעולם־הזה החומרי בשליחות מסוימת של תורה אור כו' ועם שליחות זו של תורה־זמניות הולך הוא ונוסע סביב, הן בעירו והן היכן ובאיזו הזדמנות שהוא נוסע...
"כל הסדר הזה התנהל בשעה שאד"ש כבר נכח בבית הכנסת;
"אחרי תפילת מנחה נתן אד"ש לכל ילד וילד 2 מטבעות של 10 סענט...
[אחד מתנה ממני - בהצעתי (אבל לא תנאי) שהם יתנוה לצדקה; ואחד - בבקשה שלי שימסרוה בתור שלוחי לצדקה" - לשון מכתבו של כ"ק אדמו"ר (לקוטי שיחות כרך יד עמ' 266)] -
"אחרי שכל הבנים סיימו לקבל יצאו הבנים וכן גם כל הגברים שנכחו בבית־הכנסת, אז נכנסו הילדות וגם להם נתן אד"ש כנ"ל".

לכנס בנים ובנות שלפני בר (בת) מצוה.. מבקשים את כל אחד ואחת מהמשתתפים בכנס זה לומר... אבינו מלכנו אבינו אתה... עשה עמנו צדקה וחסד למען שמך הגדול והושיענו.. וטוב ונכון - לעשות גם באחד מימי עשרת ימי תשובה ככל הנ"ל...
בנוסח שהעביר הרב חרוקוב לארץ־הקודש ('היכל מנחם' כרך א' עמ' קסב ואילך) ואשר הופנה ל"עסקני אנ"ש אשר באה"ק תובב"א" היו מספר השמטות ושינויים, והבולטים שבהם הם - מהיכן הילדים ומקום הכינוס: "מכל הארץ ובפרט מירושלים. על־יד כותל המערבי".
ב־770 עצמו התקיים הכינוס באחד מימי עשרת ימי תשובה (ז' תשרי תשל"ד), ככל המפורט במכתבו של הרבי, אלא שבמקום עניין המלך בשדה - הוסבר לילדים [לפי הוראת הרבין] שעל ימים אלה נאמר: דרשו ה' בהימצאו קראוהו בהיותו קרוב וכביאור אדמו"ר הזקן בזה שאז הוא כמשל קירוב המאור אל הניצוץ - נפש האלקית אשר בכל אחד ואחת מבני־ישראל.
ביום ד' ז' תשרי תשל"ד כותב אחד התמימים ב־770: "היום במנחה באו להתפלל עם אד"ש כ־300 ילדים תלמידי מוסדות החינוך "אהלי

יום-הכיפורים

יום-הכיפורים – כתר

בכתבי האריז"ל נאמר, שעשרת-ימית-שובה מכוונים כנגד עשר הספירות. ומפרש השל"ה, שיום ראשון מכוון כנגד ספירת המלכות, יום שני – יסוד, וכך הלאה (מלמטה למעלה).
אומר על כך כ"ק אדמו"ר הצמח-צדק:
לכאורה, נראה דחוק לומר ששני ימי ראש-השנה הם מלכות ויסוד, והימים שלאחריהם, שהם ימי חול, נעלים מהם. והנראה יותר, ששני ימי ראש-השנה הם חכמה ובינה, הימים שאחריהם – שבע המידות, ויום-הכיפורים – כתר.

(אור-התורה – דברים ג, עמ' א'תסא)

* * *

ומוסיף כ"ק אדמו"ר:
סדר זה, שלפיו יום-הכיפורים נעלה מראש-השנה, נראה יותר, כמבואר בכתבי האריז"ל ש"יום-הכיפורים בסוד הפנימיות וראש-השנה בסוד החיצוניות". וגם על-פי נגלה, הרי רק ביום-הכיפורים דומה כל יהודי למלאכי-השרת, ולא בראש-השנה.

(מהתוועדות שבת-קודש פרשת האזינו ה'תשמ"ז. התוועדויות תשמ"ז כרך א, עמ' 61)

דרישה וקריאה

"דרשו ה' בהימצאו קראוהו בהיותו קרוב", ואמרו חז"ל: "אלו עשרה ימים שבין ראש-השנה ליום-הכיפורים".

"דרשו ה' בהימצאו" – הקב"ה נמצא אצל כל יהודי באופן של 'מציאה', היינו שלא על-ידי עבודה, כמציאה הבאה בהיסח-הרעת. והעבודה המתאימה לכך היא – "דרשו": היות ש'מציאה' זו באה לאדם בהיסח-הרעת, נמצא שעדיין חסרות בה עבודתו ויגיעתו, ולכן עליו להשלים זאת באמצעות 'דרישה' דווקא, המורה על השתדלות מאומצת.

"קראוהו בהיותו קרוב" – הקב"ה נמצא עם כל יהודי גם באופן של קירוב, וכל מה שמושפע לאדם מן השמים ניתן לו בסבר פנים יפות. והעבודה המתאימה לכך היא – "קראוהו": הקב"ה אכן מתקרב לאדם מצד עצמו, אבל ניתן לאדם להוסיף בקירוב זה על-ידי עבודתו. בעבודתו הוא 'קורא' וממשיך את הקב"ה ממצב של העלם – לגילוי.

(מהתוועדות ו' בתשרי ה'תשמ"ז. התוועדויות תשמ"ז כרך א, עמ' 61)

הלכות ומנהגי חב"ד

שקודם כל-נדרים.⁵
פוחזין הארון ומוציאים לפחות שלושה ספרי-
תורה.⁶ ומצווה גדולה לקנות החזקת 'ספר ראשון'.⁷
כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו נהג להחזיקו.⁸
שני אנשים כשרים פונים עם ספרי-התורה למקום
הש"ץ (המצטרף לבית-הדין). עומדים עם ספרי-
התורה בסמוך לו, ואין מקיפים את הבימה, ואין
עומדים איתם על הבימה.⁸

מתחילים: "ה' מלך, תגל הארץ".
"על דעת המקום... בישיבה של מעלה" - צריך
הש"ץ (בלבד) לומר בקול נמוך, אך באופן שהעומדים
סביבו, שהם בית-דין, ישמעו.⁹
פסוק "אור זרוע" - פעם אחת ובקול רם.
כל-נדרים: גם הקהל אומר זאת בלחש (אך באופן
שישמע לעומדים בסמוך), עם הש"ץ.¹⁰
"ויאמר ה' סלחתי כדברך" - אומר הקהל ג' פעמים
ואחר-כך הש"ץ ג' פעמים.¹¹

הש"ץ מברך 'שהחינו' בקול רם, והקהל מברך
כל אחד לעצמו בלחש, ויזהרו לסיים קודם שייסיים
הש"ץ כדי שיוכלו לענות אמן אחר ברכתו.¹²
יש להכריז בבית-הכנסת, שמי שבירכו 'שהחינו'
בשעת הדלקת הנרות - לא יברכה עתה.¹³
מחזירים את ספרי-התורה וסוגרים הארון.

לקראת היום הקדוש מתעטפים בטלית כנהוג,
ומברכים עליה לפני השקיעה.¹
אם יש שהות, יאמר כל אחד לעצמו (לפני פרקי
התהילים שקודם כל-נדרים) ויודי - 'אשמנו' ו'על-
חטא', וכן נהגו רבותינו נשיאינו.²

שבת-קודש

י' בתשרי, יום-הכיפורים

ערבית:

אין מדקדקים לומר 'כל-נדרים' מבעוד יום.³
אומרים⁴ את תשעת מזמורי התהילים קטו-קכג

(1) ראה פסקי הסיידור אות מב. ואין מסיירין אותה בלילה, מפני שהדבר ידוע שאין מתכוונים לשם ציצית, אלא כדי להידמות למלאכים - ע"פ שו"ע אדה"ז סי' יח ס"ד.

(2) לוח כולל-חב"ד, משר"ע אדה"ז סי' תרו ס"ב, למרות שלא נדפס במחזור. אדמו"ר מהורש"ב היה מאריך קצת בווידוי זה ('רשימות היומן' עמ' קסה). הרבי היה אומר זאת בקביעות. אבל אין אומרים 'תפילה זכה', 'אוצר' עמ' ר.

להעיר מהנפסק בשו"ע אדה"ז סי' תר"ז ס"ד שצריך לפרט החטא, ובס' המאמרים תרח"ץ עמ' ט: "עניין הווידוי, אשר כל אחד ואחד יוסיף לפרט חטאיו כפי המתייחס לכל סעיף וסעיף כפי שידע איניש בנפשיה, וכמו בהווידויים ד'על חטא שחטאנו לפניך באימוץ הלב"... לפרט בשפתיו בחשאי במה היה אימוץ לבבו, ונוסף על זה - צריך להתוודות ולפרט העניינים הלא טובים אשר גרם אימוץ לבבו... וכן באמרו 'ועל חטאים שאנו חייבים עליהם עולה, חטאת"... הנה בכל חיוב וחויב צריך לפרט חטאיו בפרטיות"... עכ"ה"ק. ולכאורה מצוק העיתים ומחוסר הידיעה הן במעשים והן בדיניהם, קשה מאוד לקיים זאת בפועל.

(3) שם עמ' רב, למרות האמור בשו"ע אדה"ז סי' תרי"ט ס"ד.

(4) בבית חיינו נהגו לנגן 'אבינו מלכנו' כשהרבי נכנס בר"ה וביה"כ ערב ובוקר, אבל בהתוודות ר"ה תשד"מ ('התוודויות' תשד"מ ח"א עמ' 27) חידש הרבי, שבהתקרב מועד הגאולה האמיתית והשלימה, שבה מודגש ש"המעשה הוא העיקר", יש להימנע מלנגן 'אבינו מלכנו' בזמן שאין אומרים זאת בפועל

בתפילה, עיי"ש.

(5) שם עמ' רב"ג. פעם אחת הורה הרבי לנגן 'ופרצת'.

(6) 'המלך במסיבו' ח"ב עמ' כא.

(7) סידור אדה"ז. ובהמלך במסיבו' שם עמ' כב, שניתן לסדר 'מכירה פומבית' גם על שאר הספרים.

(8) 'אוצר' שם.

(9) קובץ יגדיל-תורה (ג.י.) גיליון ב עמ' נב בשם הרבי.

(10) שו"ע אדה"ז סי' תרי"ט ס"ג.

(11) ספרי-המנהגים עמ' 63.

(12) שו"ע אדה"ז שם ס"ח.

(13) ע"פ ספר המנהגים שם.

תפילת ערבית:

קבלת שבת. מתחילים 'מזמור לדוד'. כגוונא. חצי קדיש. ברכו.

"ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד" - אומרים בקול רם¹⁴.

אחר שמונה-עשרה בלחש: ויכולו. מגן אבות, וכו' אומרים "המלך הקדוש", וחותר "מקדש השבת". 'יעלה תחנונו', וכל הסליחות והוידוים. אין אומרים 'אבינו מלכנו'.

לדוד מזמור. קדיש תתקבל. מזמור לדוד ה' רועי. חצי קדיש. ברכו. עלינו. קדיש יתום, ארבעה מזמורי תהילים א-ד (באמירת שמות הוי"ה שבהם, מכוונים שניקוד כל שם הוא כמו בתיבת 'בְּבְרִית', כנדפס במחזור), קדיש יתום. כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו הנהיג לומר אחר-כך את כל התהילים (מתחילתו, אף שכבר אמרו קודם את הפרקים א-ד)¹⁵.

קריאת-שמע שעל המיטה - כמו בכל שבת ויום-טוב. 'ברוך שם...' - בקול רם. אין אומרים תחנון ו'על חטא'¹⁶.

קודם השינה אומרים תשעה מזמורי תהילים: קבר-קלב¹⁷.

מי שנאלץ לאכול ביום-הכיפורים¹⁸ אינו מקדש ואינו צריך לבצוע על לחם משנה. אבל אומר בברכת המזון 'יעלה ויבוא', ואומר "ביום-הכיפורים הזה, ביום סליחת העון הזה, ביום מקרא קודש הזה"¹⁹.

מחנכים את הילדים (בנים ובנות) - הבריאם מגיל תשע והכושים מגיל עשר - להתענות לשעות. ובזמננו אין מדקדקים שיתענו בני שתי-עשרה ובנות אחת-עשרה כל היום²⁰. מה שנהגו המון העם לענות את התינוקות לביל יום-הכיפורים ואף כשצריכים לאכול מונעים זאת מהם - טעות היא בידם²¹.

ילדים הזקוקים לאכילה ביום הקדוש, יש להשגיח עליהם שלא יאכלו אכילה גסה, ושיברכו כדיוק²².

היוצא לבית-הכיסא לביל יום-הכיפורים אחר התפילה, ייגע במקומות המכוסים כדי שיצטרך ליטול ידיו עד סוף קשרי אצבעותיו ולברך 'אשר יצר' בידיים טהורות. אבל ביום, די בכך שעשה צרכיו, אף לקטנים, כדי ליטול כאמור, מכיוון שצריך להתפלל אחר-כך²³.

שחרית:

ייטול ידיו רק עד סוף קשרי אצבעותיו. לאחר

18 לעניין שיעורי (כמויות וזמני) אכילה לחולה וכו' ביום-הכיפורים - ראה 'שיעור מקווה' עמ' קפא. 'מדות ושיעורי תורה' עמ' רמט. שיעור אכילה עד 30 סמ"ק (כנפח קופסת-גפרורים רגילה), ושיעור שתייה עד כ-40 סמ"ק, ולהמתין 9 דקות בין אכילה לאכילה ובין שתייה לשתייה (אין מודדן אכילה ושתייה ביחד). לפני המדידה, רצוי לדחוס את הלחם וכד' בתוך כלי-המדידה ככל האפשר.

19 שו"ע אדה"ז סי' קפח סי"א; תרי"ח סי"ח (בשערה-הכולל פל"ד סי"ט כ' שבסידורו פסק שלא לומר זאת, אבל בפסקי הסידור אות קפה נחלק עליו). ואם שכח לומר 'יעלה ויבוא', ונוכר אחר שסיים ברכת 'בונה ירושלים' - לא יחזור (קיצשו"ע סי' קלג סי"ח. משנ"ב סי"ס זה).

20 שו"ע אדה"ז סי' תרט"ז סי' ט"ה וסי"א.

21 אלף-המגן למט"א סי' תרט"ז סי"ק ה.

22 אג"ק אדמו"ר מהור"י צ"ח ז' עמ' ב.

23 שו"ע אדה"ז סי' תרי"ג סי"ד. העירני ח"א ששם מדובר על היוצא לצרכיו, אבל היוצא מבית-הכסא חייב מדינא בנטי' במים (כנפסק במהדו"ק סי' ד סי"ח [אף שאי"ז אוסר עליו לברך במצבו - ראה סדר ברה"נ בסופו]. משא"כ הטיל מים ולא שפסף ואף יצא לגדולים ולא נע בידו לא נוכר שם, כיוון שאינו אלא משום 'היכון' לתפילה, כמבואר כאן, וראה גם סי' ז' סי"ב וסי' צב ס"ג) ולכאורה תלוי בפלוגתא אם בית-הכסא דידן יש לו דין ביה"כ קבוע לעניין זה (ראה הנסמן בשו"ת יביע אומר ח"ג חאו"ח סי' ב), ויש לברר אם המחמיר בזה רשאי להקל ברחיצה ביה"כ.

14 שו"ע אדה"ז סי' ס"ט.

15 'אוצר' עמ' ריב"ג [בס' שבח-המועדים עמ' 46 הביא שהוא מנהג ותיקין, משל"ה מסכת יומא], ושם: שהרבי היה יושב במקומו ומסיים התהילים עם הציבור, ובסיימו, נעמד ואומר היהירצון שלאחר אמירת התהילים בשבת ויו"ט. [יש מוסרים: לפעמים ראו שעמד ופתח הסידור, וקרא ק"ש שעל המיטה עם הפרקים שלפני השינה, ואז יצא מביהכ"נ]. בצאתו, כמדומה שאינו מאחל 'גמר חתימה טובה' וכדומה.

16 ספר-המנהגים עמ' 59. במחזורים דלהלן בהערה הבאה, נדפס לומר נוסח 'ריבון העולמים' בסוף ק"ש, ואכן י"א (בשם הרה"ח רש"ח קסלמן ע"ה) שצ"ל זאת גם בשבת ויו"ט, מפני שהזכרת העוון שם אינה אלא סיפור דברים. כיוון שאין משכימים לתיקון חצות, צ"ל עד 'ובבטח', ואח"כ כנראה: "כי אתה... שומע תפילה", ואלו גם פסוק "תורה ציווה..." אבל מסתמא לא "אעירה שחר".

17 ספר-המנהגים עמ' 54. משמעות 'קודם השינה' (ולא 'קודם קריאת-שמע שעל המטה') היא, לכאורה, בזמן הקרוב ביותר לשינה (לפי אדה"ז שאין מפסיקין במאומה בין ברכת 'המפיל' לשינה). ובמחזורי"ש, הוצאת ק"ת כפר-ח"ב, ימי הסליחות תשמ"ז ושלאח"ז, נדפסו המזמורים הללו לפני ברכת 'המפיל'. וראה לעיל הערה 15.

בפרשת פינחס: "ובעשור חודש", הגבהה וגלילה. הפטרה: "ואמר סולו סולו" (ישעיה נז, יד-נח). קוראים בתורה, חוץ מן המפטיר²⁹, בניגון המיוחד לימים הנוראים, וכן גם באמירת 'ויעזור', קריאת העולים לתורה, ברכות התורה, ו'מי שבירך'³⁰. לאחר ברכות הפטרה: יקום פורקן הראשון והשני, מי שבירך. הזכרת נשמות. **הזכרת נשמות:** בהזכרת נשמות אומרים "בן/בת פלונית"³¹.

מי שיש לו אב ואם - יוצא מבית-הכנסת בזמן הזכרת נשמות³². אָבֵל בשנה הראשונה למות אביו או אימו, נשאר בבית-הכנסת, אבל אינו אומר 'זכור'³³. אחר-כך אומרים "אב הרחמים". גם מי שאינו מזכיר נשמות יאמר "אב הרחמים"³⁴. אם יש מילה³⁵ בבית-הכנסת, מלים קודם 'אשרי'.

29 ודלא כמנהג העולם, 'אוצר' עמ' רכ.

30 הנוסח ב'מי שברך' זה היום: 'מי שברך אבותינו אברהם יצחק ויעקב, הוא יברך את (פלוני בן פלוני) בעבור שעלה לתורה לכבוד המקום ולכבוד התורה ולכבוד השבת ולכבוד יום-הכיפורים, בשכר זה הקדוש-ברוך-הוא ישמרהו ויצילהו מכל צרה וצוקה ומכל נגע ומחלה, וישלח ברכה והצלחה בכל מעשה ידיו עם כל ישראל אחיו, ונאמר אמך" (שער הכולל פכ"ו ס"ה, 'אוצר' שם. והעיר, שעפ"ז יש לברר מדוע (ואם?) ברה"א אומרים "יום הדין").

31 סידור 'תורה אור' עמ' 259, 'המלך במסיבו' ח"ב עמ' קסו. כה"ח ס' רפד ס"ק לו ע"פ זוהר ח"א פד, א.

32 ב'ס' המאמרים - קונטרסים' לכ"ק אדמו"ר מהור"צ ח"א עמ' וא"ו איתא, שמזכירים ב'זכור' גם נשמות של צדיקים. ומכאן נהגו להזכיר את הרבי.

32 קיצור שו"ע קלג, כא. ולכאורה גם מי שיש לו הורים ונפטר לו רח"ל בן או בת נשאר לומר זכור, ועכ"פ כשאין אחרים שיאמרו עבורם, ועיין.

33 הוראת הרבי בחוברת 'תוכן עניינים' - לה"ק - גיליון נז, חג הסוכות תש"ח (והיא 'משנה אחרונה' כלפי המובא ב'שערי הלכה ומנהג' יו"ד עמ' שפג "לומר באופן שלא יהיה ניכר", וחבל שנשמטה שם), הובאה בשלימותה ב'אוצר' עמ' רכא"ב.

34 הוראת כ"ק אדמו"ר מהור"צ נ"ע - 'המלך במסיבו' ח"ב עמ' נח. ושם, שפעם בשנת תש"י הורה הרבי למוכיר הרי"ל שי' גרונר שיאמר זאת.

35 יש דיון באחרונים אם בעל ואשתו רשאים להיות 'קוואטר' ביוה"כ (ולפי הסבר הרבי בשערי מילה ס' נה, קוואטר צ"ל זוג נשוי דווקא, ולא אח ואחות או אב ובתו וכדומה). והרב ישראל יוסף שי' הנדל, רב קהילת חב"ד במגדל העמק, כתב שגם לדעת המג"א ואדה"ז שמחמירים ליהרר בכל ההרחקות ביוה"כ, הרי כיוון שנגיעה ביו"כ אסורה רק מדרבנן, וה"ז צורך מצוה

שניגב ידיו, מעביר המגבת על-גבי עיניו, להעביר מהן חבלי שינה. אם עיניו מלוכלכות, מותר לרחצן להעביר הלכלוך ולא יותר²⁴.

הכהנים נוטלים ידיהם עד פרק הזרוע²⁵. אין מברכים "שעשה לי כל צורכי" (עד למחר)²⁶. "כל מי שמכוון בעת התחלת 'ארון עולם', כתב ר' יהודה חסיד ורב האי גאון ורב שרירא גאון, 'ערב אני בדבר שתפילתו נשמעת, ואין שטן מקטרג על תפילתו, ואין לו שטן ופגערע בראש-השנה ויום-הכיפורים בתפילתו, ואויביו נופלין לפניו'²⁷. הרבי עמד באמירת הפיוטים 'האדרת והאמונה' ו'לא-ל עורך דין' בחזרת הש"ץ.

"אבינו מלכנו, זכור רחמך" בכל תפילות היום²⁸. בסיום חזרת הש"ץ (אין אומרים 'אבינו מלכנו'): קדיש תתקבל. שיר של יום ליום השבת, הושיענו, לדוד ה' אורי, קדיש יתום.

קריאת התורה: בפתיחת הארון להוצאת ספר-תורה אומרים שלוש פעמים י"ג מידות, ואחר-כך "ריבוננו של עולם", ככתוב במחזור.

מוציאים שני ספרי-תורה. בספר הראשון קוראים לשבעה עולים בעבודת היום שבפרשת אחרי, מניחים את הספר השני ואומרים חצי קדיש, הגבהה וגלילה. בספר השני קוראים למפטיר

24 שם ס"ב ג. לענין נט"י - גם ספר-המנהגים עמ' 59, וביאורו באג"ק ח"ג עמ' קמו.

25 לקו"ש ח"ט ס"ע 386, ממט"א תרי"ג ס"ח (ובס"י תרכ"א סי"ז, **שהלוויים** נוטלים רק עד סוף קשרי אצבעותיהם) וראה אלף-למטה תרי"ג ס"ק ט, שבח-המועדים עמ' 50 וש"נ.

גם בנטילת ידיים שחרית יטלו הכהנים עד פרק הזרוע (כדעת הקיצור שו"ע ס' קלג ס"ז - הוראת הרבי, 'אוצר' עמ' ריז. וראה דיון בזה בקובץ 'הערות הת' ואנ"ש' כפר-חב"ד, גיליון קעב עמ' 28-31, ומ"מ ישובו ויטלו ידיהם לסירוגין במוצאי יוהכ"פ (לקו"ש שם).

26 סידור אדה"ז. ראה סקירה בנושא זה בס' 'חקרי מנהגים' ח"א עמ' קפה, וש"נ.

27 ד"ה אדון עולם תש"ג סו"ס א - ספר המאמרים תש"ג עמ' 11 "איתא בספר אליה רבא ס' מו ס"ק טו בשם המהרש"ל ז"ל "מצאתי, כל מ...". אך לא נתפרש מתי יש לכונן, ולפי המבואר בסד"ה זה, העניין שייך במיוחד לימים אלו.

28 ספר המנהגים, מחזור השלם. הטעם שאומרים זאת אף בשבת כשאר הסליחות והתחנונות, כיוון שהוא מנוסח הברכה (משא"כ 'אבינו מלכנו' הנאמר כעניין בפ"ג) - שו"ת הריב"ש ס' תקי"ב, שהוא מקור דברי הרמ"א ס' תרי"ט ס"ג ושו"ע רבינו שם סי"א, הובא בביאור הגר"א שם ס"ק ט.

"אתה כוננת" צריך הש"ץ לומר כך: להכריז 'אתה', להפסיק קימעא, ואחר-כך להמשיך ולומר "כוננת עולמך"³⁹.

"מה שאומרים בסדר עבודה... 'חטאו, עוו, פשעו... בני-ישראל' - אנו מדמין עצמנו כאילו אנחנו אותן 'בית-ישראל', ויפה עושים המכים על ליבם כדרך שעושים באמירת 'אשמנו'⁴⁰.

לאמירת 'והכהנים' עמד הרבי ממקומו (וכן לקטעים נוספים, גם בשנים שישב ברוב 'סדר העבודה').

הוראת כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ לכ"ק אדמו"ר נשיא דורנו: בכריעה - תחילה כריעה על ברכיו וגודלי רגליו. אחר-כך, על גודלי ידיו, וההשתחוואה (מתרומם מברכיו. במצחו מגיע עד הרצפה, ונשאר עומד על אצבעות רגליו וגודלי ידיו)⁴¹.

לאחר מוסף - תהילים כ', יום יו"ד בחודש, והפרקים קלג-קמא. קדיש-יתום.

בין תפילת מוסף לתפילת מנחה מפסיקים. אם אפשר, לכל הפחות שלושת רבעי שעה⁴².

מנחה: וידבר וקטורת. אין אומרים 'אשרי' ו'בא לציון', ולא 'ואני תפילתי'.

קריאת התורה במנחה - בנגינת הטעמים הרגילה⁴³.

אין נשיאת כפיים במנחה, והש"ץ אומר: "אלוקינו ואלוקי אבותינו, ברכנו..."⁴⁴.

אין אומרים 'אבינו מלכנו' ולא פסוקי 'צדקתך'. קדיש תתקבל, לרוד ה' אורי, קדיש יתום, ואין

ומברכים על הכוס ומטעימים לתינוק הנימול, חוץ ממה שנותנים לו לטעום כשאומרים "בדמיך חיי". אם המילה מחוץ לבית-הכנסת - יחזירו את ספר-התורה לארון הקודש לפני שיוצאים³⁶.

ונתנה תוקף: (באמירת פיוט זה עמד הרבי) רגילים בין אנ"ש: הש"ץ מתחיל בקול, והקהל אומר את שני הקטעים הראשונים - עד "ומי ירום". אחר-כך חוזר הש"ץ בקול מ"כבקרת" עד "ומי ירום", ואז אומר הקהל בקול רם "ותשובה... הגזירה", והש"ץ חוזר זאת בקול רם. שוב אומר הקהל "כי כשמך... וכחלום יעוף", והש"ץ אומר (או על-כל-פנים מסיים) את הקטע בקול, ואז אומר הקהל בקול רם "ואתה הוא... וקיים", והש"ץ חוזר זאת בקול רם, ואז אומר הקהל "אין קצבה" עד גמירא. הש"ץ מסיים את הקטע בקול, ומתחיל "כתר"³⁷.

ואנחנו כורעים: מכינים מגבות וכדומה כדי לפרוסן, להפסיק בין פני המשתחוים ב'עלינו'³⁸ וב'והכהנים' לבין הקרקע.

סדר עבודה: בשנים הראשונות, עמד הרבי ב'סדר העבודה', וישב רק לאמירת פיוט "כאוהל הנמתח".

וברבים, יש להקל בוה, וא"צ למסור את התינוק ע"י אחר. (36) לוח כולל-ח"ב ד, ע"פ שו"ע אדה"ז סי' תרכ"א ס"ה. (מש"כ שם לומר איזה מזמור, צ"ע, שהרי הש"ץ אומר פסוקי 'ידעתי... לפני הקדיש, ואולי ע"פ דבריו בפסקי הסידור אות סה, שצ"ל מזמור דווקא ולא פסוקים. וראה 'התקשרות' גיליונות: תשנ"א, תשפ"א, תשצ"ו).

(37) המתפלל במנין (נוסח פולין) שאומרים 'כתר' בכל תפילות היום, לכאורה יענה עמהם כנוסחתם, ע"פ פשטות לשון האריז"ל "לומר כל נוסח הקדושה עם הש"ץ מלה במלה" (שו"ע אדה"ז סי' קכה סו"ס א. וראה בס' הפסק בתפילה עמ' פ. וע"ע בשו"ת יביע אומר ח"ו חא"ח סי' י' סוף אות ד).

(38) הנה 'עלינו' הוא חלק בלתי-נפרד מהתפילה (וכש"כ בר"ה), ולפלא שפנוץ שלאחר הכריעה הש"ץ והציבור מסיימים אותן **בלחש**. ולפי הלשון במחזור השלם אודות הפסוקים שאומרים "קבלה מהרוקח" ברור שהש"ץ ממשך נוסח עליו בקול, ואז אומרים זאת הציבור בלחש (אמנם במהרי"ל ובד"מ ש"ל לאחרונה מכת"י ודפוסים ראשונים לא הביאו כלל נוסחא כזו - שמקורה בתיקון השער הכולל פמ"ג ס"ק יג - אלא כהנוסח בקצת מחזורים ובמהרי"ל שדחה שם, שכאשר **הקהל** אומר הוא אלקינו, יאמר **הש"ץ** פסוקים אלו. ואולי היה המנהג שלאחר שהש"ץ מסיים לאומרו בקול, אומרים זאת הציבור, ואז יאמר אותן פסוקים. וע"ע).

(39) סה"ש תש"ד עמ' 26-25.
 (40) שו"ע אדה"ז סי' קיג סו"ס ג. אבל אין עושים כן בווידיים הקודמים.
 (41) 'רשימות' ד' עמ' 10. וראה 'אוצר' עמ' קלב.
 (42) ספר-המנהגים עמ' 59.
 אדמו"ר מהורש"ב ואדמו"ר מהוריי"צ למדו ביוהכ"פ את כל שיעוריהם הקבועים, גם השיעורים בנגלה, אבל על לימוד משניות וגמ' מסכת יומא כתב הרבי: "לא ראיתי שרבים נוהגים כן... אפילו לא **מספר** ניכר כלל. ובדבר הרגיל ונעשה בפרסום, לא ראינו - ראייה" (ואת למרות האמור בשו"ע אדה"ז תרכא, טז) - 'אוצר' עמ' רלא-ב.
 (43) 'אוצר' עמ' רלג.
 (44) יש לברר אודות ה"ג מדות הנאמרות בקטע "יום קורא בשמך" שבסיום ה'סליחות' בחזרת הש"ץ דמנחה, שנדפסו באותיות רגילות, ולכן אין אומרים אותן בקול יחד כנהוג תמיד באמירת י"ג מידות (והרי זה דבר הנאמר בציבור דווקא).

מעיקר הדין מותר לתקוע אפילו בין השמשות⁵⁴. אבל כמה פעמים אירע בבית־המדרש של כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו, שהש"ץ סיים תפילת נעילה לפני צאת הכוכבים, והאריך כ"ק אדמו"ר בניגון "אבינו מלכנו" וניגון 'מארש נפוליון' עד צאת הכוכבים⁵⁵. ומאחר שהמון העם סומכים על התקיעה ומסיימים מיד אחריה את הצום, יש להזהר בכל מקום שלא לתקוע לפני צאת הכוכבים.

מוצאי יום־הכיפורים:

כתב כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו: "המנהג 'שהש"ץ במוצאי יום־הכיפורים צריך להיות מי שיש לו אב ואם' - לא ראיתיו. ובבית־הכנסת כאן אין נוהגין כן"⁵⁶.

תפילת ערבית⁵⁷ והבדלה - בקיטל וטלית, אבל בכובע, והטלית על הכתפיים⁵⁸. מי ששכח ואמר 'המלך הקדוש' או 'המלך המשפט' אינו חוזר⁵⁹, אבל אם אמר 'זכרנו לחיים' פוסק ומתחיל 'מלך עוזר', ואם כבר אמר 'וכתבנו בספר החיים' - גומר תפילתו, ומתפלל שוב בתורת נדבה⁶⁰. במוצאי יום־הכיפורים אומרים: 'גוט יום־טוב'. ובליובאוויטש, באולם הקטן, הכריזו זאת⁶¹.

"מי שכבה נרו ביום־הכיפורים... תקנתו שידליקנו שוב במוצאי יום־הכיפורים ולא יכבנו עוד אלא יניחנו לדלוק עד גמירא, וגם יקבל עליו שכל ימיו לא יכבה נרו במוצאי יום־הכיפורים, לא הוא ולא אחר, אלא

אומרים 'עלינו'. נעילה: זמן תפילת 'נעילה' מתחיל כשהחמה בראש האילנות, היינו קרוב לתחילת השקיעה⁴⁵. לפני 'אשרי' פותחין את הארון, ונשאר פתוח עד אחרי התקיעה⁴⁶. בחצי קדיש שלפני תפילת נעילה ובקדיש התקבל שאחריה, אומרים 'לעילא ולעילא מכל'⁴⁷. בנעילה אומרים "חתמנו" (במקום "כתבנו"), "וחתום" (במקום "וכתוב"), "ניזכר ונחתם" (במקום "ניזכר ונכתב"). בנעילה יש לומר - "שבתות... במ", כמו במנחה⁴⁸.

אומרים 'היום יפנה' גם אם כבר העריב היום⁴⁹. כפיט "ה' ה' - אזכרה אלוקים ואהמיה", כמדומה שאומרים י"ג מידות רק בפעם הראשונה (ולא כפזמון בין בית לבית). כ"ק אדמו"ר מהורש"ב נהג לומר "ואוצרך הטוב לנו - תפתח", עם הפסק לפני תיבת "תפתח", ו"לנו" נמשך למעלה⁵⁰.

אין נשיאת כפיים, אפילו עוד היום גדול⁵¹. אומרים 'אבינו מלכנו', אפילו כשחל יום־הכיפורים בשבת, ואומרים "חתמנו". באמצע קדיש התקבל, אחרי 'דאמירן בעלמא ואמרו אמן', מנגנים 'מארש נפוליון'⁵², ואחר־כך תוקעים תקיעה אחת⁵³.

54 שו"ע אדה"ז סי' תרכג סעיף יא.
55 'אוצר' עמ' רמב, והוא מלוח חב"ד תשנ"ג.
56 אג"ק ח"ג עמ' רכ. המענה בא לשלול מנהג שהיה רווח בין אנ"ש - 'אוצר' עמ' רמא. וראה בקשר ל"מנהגי ביהכ"נ" בכלל, בהתקשרות גיליונות תכח, תלד, תלט ותק"צ.
57 המתפלל במניין מנוסח אחר, ומייד אחרי 'תקבל' מתחילים ערבית - לכאורה עליו לסיים תחילה את 'אין כאלוקינו', 'עלינו', 'אל תירא' ו'אך צדיקים', ואת ט' פרקי התהילים, ורק אחר־כך יתחיל להתפלל ערבית - למרות שעל־ידיה הוא מפסיד את הקשר בין 'ברכו לברכות ק"ש' (ראה שו"ע אדה"ז סי' נד ס"ג. משנ"ב סי' רלו ס"ק א). זאת ע"פ מנהגו שאין "מהפכין הצינורות", וק"ו כאן, שהרי תפילת ערבית שייכת כבר ליום הבא. וצ"ע אם נכונה הנהגת כמה מאנ"ש שבמצב האמור אומרים זאת בעת הפיוטים דנעילה.
58 ספר המנהגים.
59 שעת' סי' קיח ס"ק א. דה"ח סי' לג. מו. עב.
60 קצוה"ש סי' כא ס"ד ובבדה"ש שם ס"ק ט.
61 ס' המנהגים. בליובאוויטש - סה"ש תרצ"ז עמ' 155 (כאחד מ"המנהגים המקובלים, שיש להם יסוד").

45 שו"ע אדה"ז סי' תרכ"ג ס"ב.
ראה בסה"ש תורת־שלום עמ' 35, שתפילת נעילה מקבל כל אחד מישראל מלמעלה כוחות מחודשים לגמרי, כוחות גשמיים ומכל־שכן רוחניים, עיי"ש.
46 ספר־המנהגים עמ' 64. לוח כולל־חב"ד.
47 ספר המנהגים.
48 ספר־המנהגים, מחזור השלם.
49 ספר המנהגים.
50 שמועות וסיפורים ח"א עמ' קז, וכך מפוסק ומוסבר גם בסה"מ תרפ"ז ס"ע כא. ובלקו"ח ח"א דף נט,א איתא מהא"ר טעמא לעשות אתנחתא אחר תיבת 'ואוצרך'.
51 ספר־המנהגים (שו"ע אדה"ז סי' תרכ"ג ס"ח, כדעת הרמ"א שם). וראה 'אוצר' עמ' רמ. וצ"ע שבלוח כולל־חב"ד מזכיר 'נשיאת כפיים' (כדעת השו"ע וכו' ומנהג ירושלים, אף שבפועל גם שם אין אנ"ש נוהגין בזה. וראה נטעי גבריאל ר"פ סה. 'התקשרות' גיליון תרמ"ט עמ' 16).
52 ספר־הניגונים, ניגון קע.
53 ספר המנהגים.

יניחנו לדלוק עד גמירא⁶².

צום יום־הכיפורים הוא כ"ו שעות⁶³, ויש להקל בזה ולצום קצת יותר מכ"ה שעות⁶⁴.

קודם הבדלה וקידוש לבנה צריך ליטול ידיים שלוש פעמים לסירוגין עד פרק הזרוע, כמו נטילת ידיים שחרית ביום רגיל, אבל בלא ברכה. וגם הכוהנים שכבר נטלו ידיהם לנשיאת כפיים עד פרק הזרוע, אף אם נטלו אז לסירוגין, צריכים ליטול ידיהם כנ"ל⁶⁵.

הבדלה - יין, בשמים, נר, הבדלה. ומברכים דוקא על נר ששבת (שדולק מערב יום־הכיפורים). בבית מדליק עוד נר מהנר ששבת בביתו ומברך על שניהם. ואם אין בביתו נר ששבת יביא מבית־הכנסת, וידליק נר אחר ממנו ויברך על שניהם. ואם אי־אפשר, יברך על נר שהודלק מנר בית־הכנסת⁶⁶.

כ"ק אדמו"ר מהור"י צ"נ"ע היה מדייק (רק בהבדלה זו) לעשות הבדלה בעצמו⁶⁷.

בכל השנה אין נותנים לאחר לשתות מהשריית של כוס הבדלה (אלא־אם־כן בירכו עליו ברכת המזון), מה שאין כן במוצאי יום־הכיפורים אפשר לתת⁶⁸.

אחרי הבדלה בבית־הכנסת, מקדשים את הלבנה - בחגירת אבנט ובסידור [אבל לא־דווקא בטלית וקיטל⁶⁹], ונכון לרחוץ את הפנים ולנעול נעליים לפני

כן⁶⁸.

אומרים 'וייתן לך'.

במוצאי יום־הכיפורים - סעודה חשובה⁶⁹. עריכתה בהרחבה, ממשיכה גשמיות על כל השנה⁷⁰. טובלים פרוסת המוציא בדבש⁷¹, אבל על השולחן שמים גם מלח⁷².

אין מברכים "שעשה לי כל צרכי", עד למחר בברכות השחר⁷³.

הערב מתעסקים או על־כל־פנים מדברים על־דבר עשיית הסוכה⁷⁴.

ואמר הרבי: "רוב ישראל - ואני בתוכם - אינם נוהרים בזה במעשה בפועל, ויוצאים גם עתה ידי חובת העניין על־ידי דיבור בזה"⁷⁵.

באחת השנים ראו שהרבי חוזר הביתה הערב, ומיד בכניסתו לחדר, עוד בטרם פשט את הקיטל, ניגש לארון הספרים, הוציא משניות מסכת סוכה, והחל ללמוד דיני סוכה⁷⁶.

יום ראשון

י"א בתשרי

מחרת יום־הכיפורים נקרא "בשם השם" (ג'ט"ס נאָמען)⁷⁷.

משכימים לבית־הכנסת⁷⁸.

אין מתענים עד אחר אסרו־חג. וחתן ביום חופתו - בין יום־הכיפורים לחג הסוכות, מתענה⁷⁹.

62) שו"ע אדה"ז סי' תרי"ט.

63) סה"ש תש"ה עמ' 21: "והטעם ידוע". והעיר הרבי שם: "כנגד שם הוי"ה - מרשימות שיחות כ"ק מו"ח אדמו"ר".

ונמצא ברשימות' ד' עמ' 18, עיי"ש.

64) אג"ק ח"י עמ' רצו (ע"פ המכתב המקורי, הגרש המופיע באג"ק אחר תיבת "שלדידי", הוא טה"ד. וא"כ, תיבה זו משמעה: לדעת הרבי).

65) לצורך שלילת התפשטות הטומאה לאחר סור קדושת היום - לקו"ש ח"ט עמ' 386. עושים זאת רק כעת, כדי לקדש את הלבנה בשמחה, כי מדינא, כיוון שעסוקים כל הזמן בתפילה, א"צ כלל ליטול ידיים.

66) שו"ע אדה"ז סי' תרכ"ד ה"ו ("ואפילו אם חל יום־הכיפורים בשבת, אין מברך במוצאי שבת אלא על האור שהודלק מערב יום־הכיפורים, כדי להראות שיום זה הוא מקודש, ששבת מן האור"). במוצ"ש רגיל אין צריך לחזור אחר האש, אבל במוצאי יו"כ אפילו כשחל בחול י"א שצריך לחזור אחריו (סי' רחצ, שו"ע אדה"ז ס"ב).

67) 'אוצר' עמ' רמח.

68) לוח כולל חב"ד - כנראה כדי לקיים קידוש לבנה בשמחה. 69) שו"ע אדה"ז שם ס"ט, 'המלך במסיבו' ח"א עמ' רמו. וראה 'אוצר' עמ' רנ.

70) לשמע־אזון עמ' 145 בשם כ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע. וראה 'אוצר' עמ' רנא.

71) 'היום יום' ח"ב (הוספות ל'היום יום' המתורגם ללה"ק - קטע מס' 21).

72) שו"ע אדה"ז סי' קסז ס"ח.

73) ספר המנהגים עמ' 59.

74) סה"ש תש"נ ח"א עמ' 41. וראה 'רשימות' שם. 'המלך במסיבו' ח"א עמ' רנא, ועוד.

75) ספר המנהגים.

76) מפי הרה"ח ר' דובער יוניק.

77) ספר המנהגים, ועיי"ש בהערות.

78) לוח כולל־חב"ד, משו"ע אדה"ז שם סי"ד.

79) לוח כולל־חב"ד, משו"ע אדה"ז שם סי"ג, ומג"א סי' תקע"ג ס"ק ב.

יום שלישי

י"ג בתשרי

אלא אפשר להסיר את הגג ולהניח סכך⁸³.
עושים את הדפנות אפילו לכתחילה גם מדברים
הפסולים לסכך. מנהגנו לעשות ארבע דפנות⁸⁴.

מרבית בסכך. אדמו"ר הזקן היה מצווה על כך:
"סמך יותר! עוד יותר סמך!"⁸⁵. וכדי "שיהיו כוכבים
נראים מתוכה" תוחבים מקל בעובי הסכך, ליצור
נקב שיוכלו לראותו בעדו⁸⁶ והמכסים את הסוכה
מפני הגשם בכיסוי פלסטי הצמוד לסכך מעליו, אין
צריך להשאיר מאומה מלפני ההג. אך אם יש חלל
טפח ביניהם, או שהכיסוי הוא מתחת הסכך אפילו
אין ביניהם חלל טפח⁸⁷, ידאגו שיישאר (מחוץ לחלק
המגולל) טפח פרוס לפני ההג, כדי שיהיו מותרים
לפתוח את המכסה כשנכנסים לסוכה בחג.

אין מנהגנו לעשות רצפה מיוחדת לסוכה (אבל
הבוניס סוכם בגינה, ברור שחובתם להכין לה ריצפה
מיוחדת כדי שיוכלו לאכול בה בשבת וביום טוב ללא
חשש השקיה)⁸⁸.

אין מנהגנו בנוי סוכה, לא תחת הסכך ולא על
הדפנות.

בסוכת 770 (ובשאר הסוכות שבשכונה) רגילים
לנהוג כבסוכת הרבי עצמו, שהיה בה רק היופי של
הדפנות והסכך עצמם (והשתדלו להרבות בזה) ותו
לא.

ארבעת המינים:

אין מדקדקים לשלם עבור ארבעת המינים קודם
החג דווקא.

קבלה בירידינו מאדמו"ר הזקן להדר לברך

יום ההסתלקות-הילולא של כ"ק אדמו"ר מהר"ש
נ"ע, דור רביעי לנשיאי חב"ד (שנות הנשיאות:
תרכ"ו-תרמ"ג), ומנוחתו כבוד בליובאוויטש,
באוהל אביו כ"ק אדמו"ר ה'צמח-צדק'⁸⁰.

יום רביעי

י"ד בתשרי, ערב חג הסוכות

מרבית בצדקה בערב סוכות, ונותנים גם עבור
יום-טוב (ובחו"ל עבור שני הימים ושבת-קודש).
עורכים מגבית ומחלקים את 'צורכי החג' לחג-
הסוכות לאלו הנצרכים (ברומה ל'מעוץ חייט'ם'
לחג-הפסח). וכן מחלקים ד' מינים (שצריכים
להיות 'לכם'), ומה טוב להשתדל שלכל אחד ואחד
תהיה סוכה משלו⁸¹.

בניית הסוכה:

סיפר הרבי: "כ"ק מו"ח אדמו"ר [מהוריי"צ] וכן
אאמו"ר [הרה"ג והרה"ח המקובל ר' לוי-יצחק] לא
עסקו בעצמם בעשיית הסוכה⁸². אם כי מסופר
שהרבי השתתף בעצמו בבניית הסוכה בביתו, על-ידי
זריקת כמה ענפים של סכך.

אין שום הידור שתהיה הסוכה מחוץ לבית דווקא,

80) תיאור ההסתלקות, ותצלום המצבה (החדשה)
בס' 'ימי חב"ד' ביום זה. ביאור מעלת היום בשיחות הרבי,
הובאו בס' 'הלכות החג בחג' עמ' 53 ואילך.

בהזדמנויות דומות, הציע הרבי לנצל 'עת רצון' כזאת, כדי
להוסיף: לימוד פרק משנה, עכ"פ של האות הראשונה מאותיות
השם, לימוד מתורתו של בעל ההילולא; בעבודת התפילה;
בנתינת צדקה לענייני בעל ההילולא וממלאי-מקומו; ולקיים
התוועדיות של שמחה, והחלטות טובות. ואם לא נעשה
הנ"ל או חלקו בו ביום, יש להשלימו בימים הסמוכים (ראה
'התוועדיות' תשמ"ז ח"ב עמ' 286, והוספות שם עמ' 292.
לקו"ש חכ"א עמ' 276).

81) במקום אחר אמר הרבי: מכיוון ש"תשבו כעין תדורו"
- צריכה להיות לכל משפחה סוכה לעצמה, בדוגמת מה שבכל
השנה היא גרה בדירה משלה. ובפרט שגם עשיית הסוכה היא
מצווה, ובכיצא בזה 'מצווה בו יותר מבשלוהו' - לקוטי-
שיחות כרך כ עמ' 267.

82) המלך במסיבו ח"ב עמ' נג.

83) אנ"ק חי"ב עמ' סו.

84) ספר המנהגים, מנהגי חג הסוכות. וכן כל הכתוב להלן
בסתם לקוח משם.

85) 'לשמע און' עמ' 20.

86) התוועדיות תש"נ ח"א עמ' 164.

87) כיסוי מעל הסכך ללא חלל טפח ביניהם אינו נחשב לאוהל
(עיין שו"ע אדה"ז סי' תר"מ ס"ו), אך מתחתיו אסור אפילו
כשאין חלל כלשהו ביניהם, כדעת ה'לבושי שרד' שם (שו"ע"ר
שם, ודלא כמ"ש המשנה 'ברורה שם ס"ק כה בשם הפרי'
מגדים).

88) ראה בשו"ע אדה"ז סי' שלו סו"ס ט: 'יטוב שלא לאכול
כלל בגינה אם ישתמש שם עם מים, מפני שבקושי יוכל ליהרר
שלא יפול שם מעט מים', ולפ"ז במצב זה צריך לעשות רצפה
מיוחדת לסוכה, ואין רגילים ליהרר בזה. ושמא הכוונה שם
(שזה פסיק רישיה, רק) אם נוטלים ידיים שם וכדומה, ולא
בשתייה בלבד.

אלא בטבעות העשויות מעלי הלולב⁹⁷.
ההדסים - אחד מימין הלולב (כאשר שידרת
הלולב היא מול פני האוגר), אחד משמאלו ואחד
באמצע, נוטה קצת לצד ימין. והערבות אחת מימין
הלולב ואחת משמאלו.

משתדלים שהערבות לא ייראו כל-כך.

קצותיהם התחתונים של הלולב, ההדסים והערבות
מונחים בשווה זה ליד זה, ולא שיבלוט הלולב
מלמטה⁹⁸.

על הלולב עצמו עושים שתי כריכות. ומשתדלים
ששתי הכריכות יהיו מכוסות בהדסים ובערבות, וגם,
על-כף-פנים מקצת, הכריכה העליונה.

בנוסף לשתי כריכות הנ"ל (ואחרי עשייתן⁹⁹), אוגר
את הלולב, ההדסים והערבות ביחד על-ידי שלוש
כריכות. שלוש כריכות אלו צריכות להיות בתחום
טפח אחד. נמצאו סך-הכול חמש כריכות.

רצוי לקנות לכל אחד מהבנים מגיל שש ומעלה
ארבעת המינים כשרים כהלכתם¹⁰⁰ (וכמוכן שלא לה
שלאחר הבר-מצווה יהיו ארבעת המינים מהודרים).

אם יש גג מעל הסוכה, יש לזכור לפותחו עתה¹⁰¹.
הדלקת הנרות: לכתחילה מדליקים אותן כבזמן
הרגיל בערב-שבת.

כדאי ונכון שיתחילו [הבנות] להדליק פעם
הראשונה ביום-טוב, שאז יברכו "שהחינו" גם על
התחלת קיום מצוות הדלקת נר יום-טוב¹⁰².

אם אפשר, מדליקים נרות יום-טוב בסוכה. ואין

על אתרוג מקלבריה. גם בימינו, שיש אתרוגים
משתלילי קלבריה באה"ק ת"ו, עדיין יש להשתדל
לברך על האתרוגים מקלבריה⁸⁹.

מראה האתרוג צריך להיות זהוב (כמראה שעווה),
ולא כהמדקדקים שיהיה מקצתו ירוק⁹⁰.

לוקחים לולב שאין עליו כפופים (כינוי הכפיפה
הוא: 'כפתורים' = 'קנעפלאך').

כ"ק אדמו"ר מהור"י"צ הקפיד שהשדרה תהיה
באמצע הלולב ממש, ולא מן-הצד קצת; לולב ישר⁹¹;
שאינו דק; ושעליו מחוברים בקליפה מאחורי השדרה.
הקפדה זו האחרונה ידועה לנו גם מהנהגת הרב⁹².

בחג הסוכות (וגם בשבת שבו) אסור להריח בהדס
שבלולב. וטוב להימנע גם מלהריח באתרוג של
מצווה. אם טעה והריח, לא יברך על הריח⁹³.

סדר אגירת הלולב:

מהדרים לאגוד את הלולב בסוכה ובערב יום-
טוב. הרבי נהג לעשות זאת אחר חצות היום⁹⁴.

המהדרים - אוגרים בעצמם את הלולב.

אין מוסיפים על אתרוג אחד, לולב אחד, שתי
ערבות. אבל מנהג חסידים מקדמת-דנא להוסיף על
שלושה הדסים. ו"כל המרבה - הרי זה משובח".

בשנים האחרונות עורר הרבי להשתדל להוסיף
על שלושה הדסים - על-כל-פנים עוד שלושה,
כנגד השלושה שמן-הדין⁹⁵. גם ההוספות בהדסים
מתחלקות בשווה לצדדים⁹⁶.

אין משתמשים בסלים הקלועים לערבות ולהדסים,

89) אג"ק ח"י"ג עמ' קי וח"י עמ' צה.

90) צ"ע אם הכוונה בזה לשלול צבע ירוק לגמרי (לכתחילה,
כדעת הב"ח שבמג"א ס' תרמח ס"ק כג, אף שאדה"ז שם סעיף
ל לא הביאו), ואז יש להעדיף גם אתרוג זהוב לחלוטין עם
כתמי-עלים ("בלעטלאך") על-פני הירוק במקצת ונקי לחלוטין,
או שמא הכוונה רק לשלול את ההקפדה "שיהיה מקצתו ירוק"
גרין, וכפי שרגילים להקל באם מקצתו החל להצהיב כדברי
אדה"ז שם.

91) הנה לולב שנעקם לצד השדרה כשר "שהו דרך ברייתו
והדרו" (משא"כ לשאר הצדדים פסול, שו"ע אדה"ז ס' תרמ"ה
סי"ח"ט), ואולי הכוונה שהקפיד שלא תהא אפילו עקמומיות
קלה ביותר לצדדים הפסולים.

92) 'אוצר' עמ' רעא.

93) טושו"ע ס' תרנ"ג ונו"כ. סדר ברה"נ פי"א ס"ח.

94) 'אוצר' עמ' רפד.

95) התוועדות שנת"ב ח"א עמ' 76. וראה 'אוצר' שם.

96) ראה 'אוצר' שם אות סב.

97) שם בעמ' רפה הביא הוראת הרבי, להכין את כל הטבעות
לפני התחלת אגירת הלולב.

98) שם.

99) שם עמ' רפז אות ע.

100) ראה שו"ע ס' תרנ"ז ונו"כ. קצות החושן ס' רמא
ס"ק ד. שו"ת אגרות-משה או"ח ח"ג ס' צה. חנוך לנער פכ"ה,
וש"נ.

ובערכה של הקטנים, הם יקנו זה לזה, בתנאי שהם מעל גיל 6.
בלית-ברירה, יש לסמוך על כך שיברכו על לולב **שאו**, אבל אין
לתת להם (במתנה ע"מ להחזיר) ערכה המיועדת לגדולים, כי אז
לא יוכל גדול שאחריהם לברך עליה.

101) **לבני חו"ל:** יש לעשות היום עירוב תבשילין (פת כביצה
ותבשיל כזית) כנדפס בסידור. יש להכין נר גדול ('נר-נשמה')
כדי להדליק ממנו למחר ולש"ק (ואם צריך - גם את הנרות
והפתילות לימים אלו).

102) סה"ש תש"נ ח"ב עמ' 481. שערי הל' ומנהג או"ח ח"א
ס' קלח.

'שהחיינו' בהדלקת הנרות, אם הדליקם חוץ לסוכה, יכוון לצאת כעת מאדם אחר שאומר 'שהחיינו', או יברך בעצמו שוב ברכה זו בקידוש.

ביום-טוב דחג הסוכות טובלים פרוסת המוציא בדבש, אבל על השולחן שמים גם מלח.

המטובים מברכים 'לישב בסוכה' אחרי ברכת 'המוציא' (וכן ביום).

אף-על-פי שנשים פטורות מן הסוכה, בכל-זאת אינן נמנעות מלאכול בה ולברך 'לישב בסוכה'.

בלילה הראשון של חג הסוכות חייבים (הגברים) מן-הדין לאכול כזית פת בסוכה. ואפילו ירד

גשם, מקדשים בסוכה ומברכים 'לישב בסוכה' ו'שהחיינו', אוכלים כזית וגומרים את הסעודה בבית (ובשעת ברכת 'המוציא' יש לכוון לגמור

הסעודה בבית). ואם פסק הגשם אחר-כך, יש לשוב לאכול בסוכה כזית פת (מבלי לברך שנית 'לישב

בסוכה') ולברך ברכת-המוזון בסוכה. אם כשיורד גשם נראה שהוא ייפסק אחרי שעה או שעתים,

צריך להתמתן.

מנהגנו שלא לצאת מהסוכה באמצע הסעודה גם כשיורד גשם, וגם במשך שאר ימי החג, במצב

כזה נכנסים לסוכה, מקדשים ואוכלים בה ומברכים 'לישב בסוכה', ללא פקפוק, וגם מתוועדים. וכן

נהג הרבי.

מברכים 'לישב בסוכה' רק על לחם או מיני מזונות יותר מכביצה (כביצה: 54 סמ"ק). להשוואה:

נפח קופסת גפרורים רגילה, כולל האריזה, הוא כ-30 סמ"ק). ומברכים תחילה 'המוציא' או

'מזונות' ואחר-כך, לפני שטועמים, מברכים 'לישב בסוכה'.

המהדרים - גם מים אינם שותים מחוץ לסוכה. אין מנהגנו לישון בסוכה.

בשולחן-ערוך אדמו"ר הזקן נפסק, שהנכנס לסוכת חברו ל"שינה וטיוול", מברך 'לישב בסוכה'.

והנכנסים לביקור קצר ומסתפקים אם זו קביעות, משתדלים לכבדם במיני מזונות יותר מכביצה כדי שיברכו כדיון.

אין מנשקים את הסוכה בכניסה או ביציאה. ממצוות שמחת יום-טוב לשתות בכל אחד

מימי החג רביעית יין, אך אפשר לצאת ידי חובה בשתיית הרביעית מכוס הקידוש (גם בלילה).

להכניסם הביתה אחרי ההדלקה [אמנם אם הסוכה קטנה ואין מקום לנרות, ובפרט אם יש חשש בטיחות,

יכולים להשתמש במשהו לאור הנרות ואחר-כך להעבירם (אם אפשר - רק חלק מהם) לחדר אחר, ואם

אפשר, יש להשתדל שיהיה נר שבירכו עליו במקום שיראו אותו בעת ברכת הקידוש¹⁰³].

אחרי ההדלקה¹⁰⁴, מברכות 'להדליק נר של יום-טוב' ו'שהחיינו'. איש המדליק, לא יברך 'שהחיינו'.

יום חמישי

ט"ו בתשרי, א' דחג-הסוכות¹⁰⁵

רביעי ערב, ליל חג-הסוכות:

תפילת ערבית של יום-טוב.

שמחת החג, וגם שמחת בית-השואבה, מתחילות מליל ראשון של חג-הסוכות. נוהגים לשיר, למחוא

כף ולרקוד [לא רק בחול-המועד, אלא] גם ביום-טוב.

פעמים רבות דיבר כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו על המבצע לבקר בבתי-כנסת (ולנסוע בחול-המועד

לערי-השדה) כדי לשמח בשמחת בית-השואבה ושמחת החג בכלל.

החל משנת תשמ"א היתה ההוראה לערוך שמחה זו בחול-המועד "ברחובה של עיר", וברוב

עם הדרת מלך.

סדר הקידוש:

מקדשים בסוכה: "אתקינו" (דיום-טוב), "בורא פרי הגפן", "אשר בחר בנו", "לישב בסוכה", ו"שהחיינו".

קודם שהיה כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו מברך 'לישב בסוכה', היה מביט בסכך.

מי שבירך 'שהחיינו' בשעת הדלקת הנרות - לא יברכנה עתה. ברכת 'שהחיינו' בקידוש

שבסוכה עולה גם על עשייתה ועל מצוות הישיבה בה, ולכאורה יש לכוון על כך בשעת הברכה,

הן המקדש והן השומעים. איש שבירך (בטעות)

(103) ראה שו"ע אדה"ו סי' רסג ס"ד. לקוטי שיחות חכ"ב עמ' 283.

(104) שו"ע אדה"ו סי' רסג ס"ח.

(105) מקוצר היריעה נשמטו רוב ההערות הבאות, אך רוב ההוראות המעשיות הועברו מן ההערות אל גוף הלוח.

שחרית:

משכימים ומקדימים לקיים מצוות לולב, ובפרט בפעם הראשונה.

אסור לאכול לפני נטילת לולב. והבריאים גם אינם טועמים לפני-כן.

נטילת לולב בסוכה היא מצווה מן המובחר, ואפילו קודם התפילה מברכים בסוכה. וגם אם יורדים גשמים, מצווה מן המובחר להמתין עד שייפסק הגשם כדי ליטלו בסוכה.

כשנותנים את ארבעת המינים לאחר לברך, נכון לומר בפירוש שהוא "במתנה על-מנת להחזיר" [בספר המנהגים משמע, וכן נהג הרבי למעשה, לומר זאת גם בחול-המועד], "והוא תועלת לנותן ולמקבל".

איטר יד נוטל את הלולב בימינו שהוא שמאל כל אדם, ואת האתרוג בשמאלו שהוא ימין כל אדם.

שדרת הלולב צריכה להיות מול פני הנוטל. עומד כשפניו למזרח, נוטל את הלולב ביד ימין ומברך על הלולב, ונוטל את האתרוג בשמאלו ומתחיל ברכת שהחינו. בסיום הברכה - מצמיד יחד את הלולב ומיניו לשליש העליון של האתרוג, אשר אווזו באלכסון קצת.

הנענועים: לדרום וצפון - לקרן דרומית מזרחית, קרן צפונית מזרחית. למזרח - לאמצע המזרח. למעלה - בהבאה מורידים תחילה מעט "המשכה בעולם", ואחר-כך מביאים אל החזה. למטה - בהבאה מעלים תחילה מעט "העלאת העולם", ואחר-כך מביאים אל החזה. למערב [דרך ימין] - שתי פעמים הראשונות לקרן מערבית דרומית, בפעם השלישית - לאמצע מערב. [הכיוון צריך להיות למזרח ומערב העולם, ולא שה'מזרח' הוא תמיד לכיוון ירושלים, ככתפילה].

לכל צד - הולכה והבאה שלוש פעמים. בהבאה צריך להגיע עד החזה, "מקום שמכים באמירת 'אשמנו'", וגם ההולכה, כולל ההולכה הראשונה, מתחילה מן החזה. אחר כל הולכה מנענעים (מכסכים) את הלולב, ואחר-כך עושים את ההבאה.

ראש הלולב יהיה למעלה בכל הנענועים. במשך כל הנענועים, האתרוג מכוסה ביד - חוץ

מהנענוע האחרון, שאז מגלהו קצת.

[עוד נהג הרבי:

היה מביא את ד' המינים אל מול החזה, ואחר-כך בתנועה נוספת היה מביאם ומגיעם אל החזה ממש.

בכל משך הנענועים עמד במקום אחד כשפניו למזרח. לא פנה לכיוון הנענועים, אלא בהפניית הידיים וחלק הגוף העליון.

בכל הנענועים המינים זקופים ובגובה החזה, מלבד הנענועים למעלה ולמטה, שבהם המינים זקופים, ורק הידיים מורמות לגובה הפנים או מושפלות למטה].

תפילת שחרית:

שמונה-עשרה של יום-טוב.

מי שלא הספיק ליטול לולב לפני התפילה "ואי אפשר לצאת מבית-הכנסת מפני הרואים", יברך עליו שם לפני ההלל, וב'אנא' שבסוף ההלל ינענע רק פעם אחת, כדלהלן.

הלל: אחר חזרת הש"ץ אומרים הלל שלם. לכל הדעות מברכים עליו תחילה וסוף, וגם ביחיד (וכן גם בימי חול-המועד ושמחת-תורה).

באמירת הלל אווזים את הלולב (ביד ימין), ולנענועים מצרפים אליו גם את האתרוג (ביד שמאל).

באמירת הלל (תמיד), כופלים הודו לה' אחר כל אחד מהשלושה פסוקים: "אמר נא... כי לעולם חסדו", וגם ביחיד. דהיינו: הש"ץ מקריא: "הודו... " והציבור [ולא הש"ץ] עונים בקול: "הודו", ואומרים בנחת "אמר נא ישראל..."; הש"ץ מקריא: "אמר נא ישראל... ", והציבור עונים בקול (והש"ץ עמהם בנחת): "הודו... ", ואומרים בנחת "אמר נא בית אהרן... "; הש"ץ מקריא: "אמר נא בית אהרן... ", והציבור עונים בקול (והש"ץ עמהם בנחת): "הודו... ", ואומרים בנחת "אמר נא יראי ה'... "; הש"ץ מקריא: "אמר נא יראי ה'", והציבור עונים בקול (והש"ץ עמהם בנחת) "הודו...".

הנענועים:

מנענעים את הלולב ומיניו ארבע פעמים בהלל: ב'הודו לה' כי טוב כי לעולם חסדו", ב"אנא ה' הושיעה-נא", ובכפול ובין שני הנענועים ב"אנא ה'" היה כ"ק ארמו"ר נשיא דורנו עושה הפסק

אחר שאין לו ד' מינים - שיקיף הוא. את הפסוקים "כי אמרת..." (ודומיו, שבסוף כל הושענא) אומרים רק בהושענא-רבה. בשנים האחרונות הורה הרבי לנגן "הושיעה את עמך..." בניגון הידוע.

את הפסוק "למען דעת..." שבסוף ההושענות, אומרים בקול רם כשמכניסים את ספר-התורה להיכל.

מותר להחזיר לולב למים ביום-טוב, ואף להוסיף עליו מים (עד מחצית מהכמות הנמצאת), אבל לא להחליף את המים. על-פירוב נשמרים המינים כראוי ללא מים כשהם סגורים היטב בתוך נרתיק ניילון (שהוכן מערב יום-טוב, עם ריסוס קל של מים פנימה, ליצירת לחות), או בתוך נייר-כסף.

קריאת התורה: 'אתה הראת'. בפתיחת הארון אומרים פעם אחת י"ג מידות. "ריבוננו-של-עולם", יהיו לרצון, ואני תפילתי (פעם אחת), וממשיכים כרגיל: "בריך שמייה... ישועה ורחמים". מוציאים שני ספרי-תורה, את הראשון מוליך הש"ץ, וקוראים בספר הראשון לחמישה עולים (ויקרא כב) "שור או כשב", מניחים ספר שני על הבימה ואומרים חצי קדיש. הגבהה וגלילה. קוראים למפטיר בספר השני (במדבר כט) "ובחמישה-עשר יום". הגבהה וגלילה.

הפטרת היום (זכריה יד): "הנה יום בא לה'", ומזכירים קדושת היום בברכה אחרונה. אשרי. הש"ץ נוטל את ספר-התורה השני ואומר 'יהללו'. חצי קדיש. מוסף של יום-טוב.

נשיאת כפיים: הכול מכסים את פניהם בטלית, וגם את הילדים מכניסים תחת הטלית. גם ידי הכוהנים מכוסות בטלית.

הכוהנים מפנים את פניהם לשמאלם, לימינם ולאמצע, בכל אחת מהמילים: 'יברכך', 'וישמרך', 'אליך', 'ויחונך', 'אליך', 'לך', 'שלום'.

כשאומרים תיבת 'יברכך' - המתברך ראשו באמצע. ה' - מיסב ראשו לימינו. וישמרך - באמצע. יאר - לשמאלו. ה' - באמצע. פניו לימינו, וכן הלאה עד לתיבת שלום - באמצע.

כשמזכירים הכהנים את השם, אין הקהל אומרים "ברוך הוא וברוך שמו", וכן אין אומרים "כן יהי רצון" וכדומה.

כלשהו, כגון הנחת האתרוג, פיזור הרגליים, סידור הטלית על כתפיו וכדומה, וב'הודו לה' כי טוב כי לעולם חסדו" הראשון אשר בסוף ההלל. ואם בירך על הלולב בבית-הכנסת קודם הלל, אינו מנענע ב"אנא ה' הושיעה-נא" אלא פעם אחת.

סדר הנענועים: "הודו" - לדרום (הכיוון המדויק לכל הצדדים - כנ"ל בברכת הלולב), "לה" - אינו מנענע (אבל מצרף אמירתו לאמירת מילת "הודו"), "כי" - לצפון, "טוב" - למזרח, "כי" - למעלה, "לעולם" - למטה, "חסדו" - למערב. "אנא" - לדרום ולצפון, "ה" - אינו מנענע, "הושיעה" - למזרח ולמעלה, "נא" - למטה ולמערב¹⁰⁶.

הושענות:

מוציאים ספר-תורה אחד, והמוציאו עומד איתו ליד הבימה ומחזיקו¹⁰⁷. ארון-הקודש נשאר פתוח עד גמר אמירת ההושענות.

כדומה שנהוג להקיף בבית-הכנסת גם כשמתפללים ביחיד.

באמירת ההושענות היה הרבי מחזיק את ארבעת המינים בשתי ידיו, ומצמידם לחזהו.

אומרים תיבת 'הושענא' בראש ולאחרי כל ארבעת ה'אותיות' המקדימות (הושענא למענך אלוקינו... בוראנו...), וכן קודם כל 'אות' שבסדר אותו היום (הושענא למען אמיתך, הושענא למען בריתך... - כך נהג הרבי). באותיות שאומרן החזן בקול רם - שאז מקיפים בהן - אומרים 'הושענא' לפנייה ולאחריהן.

הושענות דיום זה: 'למען אמתך'. מנהגנו שהש"ץ מתחיל לומר בקול רם מאות ס' או ע'. מדייקים לעשות היקף אחד שלם סביב הבימה, ומסיימים אותו באמירת אות ת'.

ההקפות הן (נגד כיוון השעון) מזרח - צפון - מערב - דרום (מי שהתחיל ממקומו - ישלים סיבוב).

מי שאין לו ד' מינים - ייקח מאחר שכבר סיים ויקיף גם הוא. מי שאירע לו אָבֶל (רח"ל) בחג, אינו מקיף, וכן אָבֶל על אביו ואמו במשך כל י"ב חודש אינו מקיף. ויש לו לכבר בארבעת-המינים שלו אדם

106 צ"ע איך מקיימים כראוי אמירה וענייה דש"ץ וקהל ב'הודו' וב'אנא', כשלמעשה כל אחד אומר ומנענע בקצב שלו.
107 בלוח כולל-חב"ד כתוב שאם לכולם יש לולבים, יניחו את ספר-התורה על הבימה. וע"ע.

יום חמישי בערב - מוצאי יום-טוב¹⁰⁹:

ערבית: אתה חוננתנו. יעלה ויבוא.

אם שכח - בכל תפילות חול-המועד, או שנסתפק בזה, ונזכר לאחר 'ברוך אתה ה' של סיום הברכה, יסיים 'למדני חוקיך', יתחיל 'עלה ויבוא' וימשיך כסדר. אם נזכר אחר סיום הברכה קודם 'מודים' - אומר זאת שם, וימשיך 'מודים' (ללא חזרת 'ותחזינה'). אם התחיל 'מודים' חוזר ל'רצה'. אם כבר סיים 'יהי לרצון' האחרון, חוזר לראש התפילה. אם נזכר בשחרית מתפלל שתיים - הראשונה לחובה, והשנייה לתשלומין.

הבדלה בסוכה. כשמבדיל על היין מברך אחר ברכת 'המבדיל' גם 'לישב בסוכה'.

שמחת-בית-השואבה נעשית בשנים האחרונות כלילות חול-המועד בכל אתר ואתר בפרסום גדול וברחובה של עיר, בהשתתפות תזמורת וברוב עם. כמו-כן נעשית שמחה וכו' לנשים בפני-עצמן.

המניחים את הלולב ומיניו במים, מצווה להחליף בחול-המועד מדי פעם את המים, כדי שיישאר הלולב לח והדרור.

במשך ימי חול-המועד מחליפים את ההדסים והערבות, כולם או חלק מהם, אבל אין לוקחים בכל יום ערבה חדשה.

מבצע תורה:

מכיוון שחול-המועד אסור במלאכה, וגם אין בו מצוות 'חציו לכס' דיום-טוב, ו'לענגו' דשבת, לכן נשאר בו על כל אחד ואחד הציווי המלא של "חייב לעסוק בתורה יומם ולילה ממש" (מלבד זמני התפילה ומלבד שמחת יום-טוב ומבצעיו), (כמובן).

מבצע חינוך:

בהוראת כ"ק רבותינו, אדמו"ר מוהרי"צ והרבי נשיא דורנו, על המורים/ות לשמור קשר עם התלמידים/ות בימי חול-המועד.

מותר (ומצווה) לפתוח בית-ספר, ואם יש צורך - גם לכתוב, כדי להעסיק את התלמידים שלא

109 לענין בן חו"ל הנמצא בארה"ק ולהיפך, הפסיקה הרגילה של רבותינו נשיאנו בזה היתה ע"פ נגלה (ולא ע"פ פס"ד אדה"ז בשו"ע מהדו"ת סי' א ס"ח, לפי המקום בו נמצאים בפועל). ראה במהדורה האחרונה של הליקוט בנושא, בס' 'תיבים בשדה השליחות' ח"א עמ' קג. וע"ע.

כשהכוהנים נושאים כפיהם במוסף של יום-טוב אומרים הקהל "ריבוננו של עולם... " - בשעה שהכוהנים מנגנים דווקא, אבל כשהכוהנים אומרים את התיבות, צריך לשמוע. כשמנגנים הכוהנים לפני התיבה "וישם", אומר הקהל "ריבוננו של עולם... הצדיק". כשמנגנים לפני תיבת "לך" - "ואם... אלישע". כשמנגנים לפני תיבת "שלום" - "וכשם... לטובה". וכשהכוהנים אומרים תיבת "שלום", מסיימים "ותשמרני ותחנני ותרצני". "אדיר במרום..." - אומרים אחר עניית אמן, כשעדיין הטלית על הפנים.

קידוש:

"אתקיננו" דיום-טוב, "אלה מועדי", וברכות 'בורא פרי הגפן' ו'לישב בסוכה'.

המסובים מברכים 'לישב בסוכה' אחרי ברכת 'המוציא'.

מבצע לולב:

הרבי הנהיג אשר בימי חג הסוכות יוצאים עם הד' מינים לרחוב וכיוצא בזה, מקומות שם נמצאים בני ובנות ישראל לזכותם במצווה זו. גם במבצע לולב משתדלים שייטלוהו בסוכה. (וכן לכבדם במיני-מזונות, ולברך עמהם "לישב בסוכה").

ידועה הנהגת כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו, אשר הד' מינים שהוא מברך עליהם הוא מוסרם כדי שהקהל יוכל לברך עליהם. "מסופר על אחד הרד"צ (כמדומה מפולין) שהתנהג כן בקביעות, וכששאלוהו: והרי על-ידי המשמוש נוגעים בהעניין ד'הדר'? ענה, שאין לך 'הדר' [יותר] מזה, שכמה וכמה מבני-ישראל יקיימו בו מצווה נעלית זו!".

יום שישי,

ט"ז בתשרי, א' דחול-המועד¹⁰⁸

108 **לבני חו"ל:** ערבית דיו"ט. הדלקת הנרות: של-יום-טוב, ושהחיינו. סדר הקידוש בסוכה, הפעם: יין, קידוש, שהחיינו, לישב בסוכה. בהוצאת ס"ת בשחרית אומרים י"ג מדות פ"א, רבש"ע וכו', מוציאים ב' ס"ת וקוראים לה' עולים כדאיתמול 'שור או כשב', בספר הב' למפטיס כדאיתמול, הפטרה 'ויקהלו אל המלך שלמה', אשרי, יהללו, מוסף כדאיתמול, נשיאת-כפיים וכו'. מנחה של יו"ט. ערבית לשבת. מצרפים את חלת עירוב-התבשילין לחסם-משנה בליל שבת וביום השבת (ואוכלים אותה ואת התבשיל בסעודת היום).

יסתובכו ויבלו את זמנם בחוצות בימי חול-המועד, שאין לך 'דבר האבד' יותר מזה.

שחרית:

היום (ומכאן ואילך) אין מברכים 'שהחינו' על הלולב (וגם ב'מבצעים' - למי שכבר בירך על הלולב בחג זה).

אין מניחים תפילין בכל ימי חול-המועד. תפילה של חול, יעלה ויבוא. הלל, הושענות 'אבן שתייה', קדיש תתקבל. שיר-שלישום, לדוד ה' אורי, קדיש יתום.

קריאת התורה: מוציאים ספר-תורה וקוראים בפרשת פינחס לארבעה עולים. על-פי הוראת הרבי - נראה שיש לנהוג כמנהג הרווח באה"ק לקרוא לכל עולה את פרשת היום (היום - "ביום השני" ארבע פעמים, וכן הלאה), ולא כפי שהונהג על-פי ההקלטה משיחת י"ז תשרי תשמ"ט ששלוש העליות הראשונות הן כמו בחו"ל: כוהן - "וביום השני", לוי - "וביום השלישי", ישראל - "וביום הרביעי", ורק הרביעי קורא את קרבן היום בלבד "וביום השני"¹¹⁰. וכיוצא-בזה בכל ימי חול-המועד¹¹¹.

אולם יש רבנים המחזיקים בהנהגה החדשה מתשמ"ט דווקא¹¹². על המרא-דאתרא בכל קהילה להודיע לכל הציבור שלו את הכרעתו עבורם בזה.

בקרבנות בתפילת מוסף אומרים בארץ-הקודש "וביום השני", "ומנחתם".

בכל ימי חול-המועד (כמו ביום-טוב), חייבים האנשים לשותת בכל יום רביעית יין, לקיים מצוות שמחת-יום-טוב.

בדבר ביקור בקברי צדיקים בחול-המועד - ניתן להתפלל שם על הצריכים לישועה, אף ש"הנפשות עולות למעלה ואינן מושגות".

מסעות-מבצעים: במשך ימי חול-המועד יש לנסוע מחוץ לעיר לעורר יהודים בענייני תורה ומצוות, כולל הפצת המעיינות, ולדאוג לכך שיהיו גם שם ארבע מינים כשרים, כולל הוספה במניין ההרסים, לפחות עוד ג' הרסים; ומה טוב - לצרף לנסיעה גם את ה'אשת חבר', וכמו כן את הילדים, לחנכם גם בענייני הפצת המעיינות.

הדלקת נרות שבת חול-המועד: מברכים "להדליק נר של שבת-קודש", כרגיל.

110) משא"כ בחו"ל מוסיפים לקרוא ל'רביעי' גם את 'ביום השלישי', משום ספיקו של יום.

111) ההתכתבות בין הגר"ב נאה ז"ל לבין הרבי בנדון נדפסה לראשונה ב**מלואה** ב'פרדס חב"ד' גיליון 16.

112) דיון בנושא התקיים בה'תקשרות' גיליונות תר"מ-תרמ"ג, וראה גם בגיליון תרנ"א.

לזכות
אנשי החסד הדגולים
הרה"ח ר' אברהם משה דייטש והרה"ח ר' גבריאל גופין שיחיו
ולע"נ האחים הרה"ח ר' זלמן יודא ור' יוסף יצחק,
בני הרה"ח ר' שלום ישעי' ע"ה דייטש